

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ

Οι άρκοίμενοι εις την δια του σχολείου μεταδωσαν των στοιχειωδών γνώσεων προς τους μέλλοντας να αποδωθώσιν εις τα ταπεινά βιοποριστικά επαγγέλματα, οι θέλοντες την στοιχειώδη μόρφωσιν ούσιωδώς πρακτικήν και από ταύτης και μόνης άναρτώντες την κοινωνικήν αναδημιουργίαν, την μόρφωσιν χρηστών, αλλά και εύτυχών μελών της κοινωνίας, καλών οικογενειαρχών, άρτίων πολιτών, φιλοστόργων τέκνων της πατρίδος, πλανώνται ούσιωδώς.

Εις την πλάνην ταύτην του άναρτών τα πάντα από του πρακτικού εν τῷ σχολείῳ ύπέπεσον και πνεύματα έξαιρετικά, διότι ή πλάνη αύτη επί πολυ εΐχε κυριαρχήσει· αυτός ο Στούαρτ Μίλλ έκρινεν άρτιον πολίτην τον γινώσκοντα να αναγινώσκη και να γράφη άγγλιστί και τον χειριζόμενον εύχερῶς τας τέσσαρας της άριθμητικής πράξεις. Άλλά, ως ορθότατα παρατηρεί ο Σπένσερ, ο εργάτης των πόλεων, ο εργάτης εν τῇ βιομηχανία, ο οποῖος κατέχει όλα αυτά τα εφόδια, είναι ήττον ασφαλῶς καλός πολίτης και καλός οικογενειαρχης και πολυ όλιγώτερον έξησφαλισμένος κατά των ούτοπιών, των παρεκτροπών και της επηρείας αυτού του έγκληματικού περιβάλλοντος ή ο άπολύτως άγράμματος άγρότης. Δέν άρκεί να γνωρίζη τις να αναγινώσκη, όταν, επίζητών το βιβλίον, δέν γνωρίζη να διακρίνη το φάρμακον από του δηλητηρίου, άφου πανταχῶ, από τινος δέ και παρ' ήμιν, τας λαϊκάς τάξεις επινέμονται βιβλία δηλητηρία.

Της τοιαύτης ξηρας πρακτικής παιδαγωγίας τους άχρηστους καρπούς διείδον ήδη αι πεπολιτισμένα κοινωνία· δια τουτο ούχι συμπλήρωμα ταύτης, αλλά κύριον όλωσ σκοπόν έθεντο την ήθικην παιδαγωγίαν. Τα γράμματα είναι άπλουδν όργανον καλλιέργειας του νου, καλλιέργειας επιβλαβούς, ερ' όσον είναι ούτως αποκλειστική, διότι παρασκευάζει έδαφος προσφορώτερον εις την εισδοχήν του σπόρου άκωνθών και βάρτων· δια τουτο παράλληλος προς ταύτην δεόν να βλίνη άπαραιτήτως ή καλλιέργεια της καρδιάς.

Του μεγάλου προγράμματος της ήθικης παιδαγωγίας ενός μόνου των πολλών κεφαλαίων έχαραξάμεν εις προηγούμενα άρθρα τας κυριώτερας γραμμάς, του εν τῷ σχολείῳ εκ των προτέρων διεξαγομένου πολέμου κατά της έγκληματικότητος, δια του όποιου επιδιώκεται ή προπαρασκευη των ψυχών προς έγκληματικήν

άνοσίαν, όπως δια της γυμναστικής προς την άνοσίαν την σωματικήν.

Άλλά παράλληλος προς την ήθικην παιδαγωγίαν, και, ήδυνατό τις να ισχυρισθῆ, μία των μορφών αύτης είναι ή *αισθητική παιδαγωγία*.

Το παιδίον (και εν τῷ όνόματι τουτω περιλαμβάνομεν τα παιδια όλων των κοινωνικών τάξεων και ούχι μόνον των προνομιούχων εν πλούτῳ) δεόν να μορφώνεται αισθητικῶς. Εν άλλοις λόγοις, ή αισθητική παιδαγωγία άνάγκη να είναι ούσιωδες τμήμα της στοιχειώδους καθολικής εκπαιδεύσεως.

Και το πρώτον μάλιστα. Διότι πρό πάσης άλλης πνευματικής άφυπνίσεως έκκολλάπτεται εν τῷ έγκεφάλῳ του παιδίου, όπως εν τῷ έγκεφάλῳ των αρχαϊκών, των παιδικών λαών, ή φαντασία.

Η παιδαγωγία, ή οποία θα εφόνευε την φαντασίαν, θα εσθνε την λυχνίαν, υπό το φῶς της οποίας αποκαλύπτεται το Καλόν· επειδή δε εκτός τουτου είναι δύσκολον να νεκρωθῆ ή φαντασία, ο ένθουσιασμός ούτος της διανοίας ο κατ' άνίους δόσεις λανθάνων εν παντί ανθρώπῳ, ένα μη αύτη καταστῆ επικίνδυνος, ή παιδαγωγία έχει καθήκον να την καλλιεργή, να την καλλύνη και πρό παντός να την διευθύνη. Ο διδάσκαλος πρέπει τον ένθουσιασμόν των νεαρών ψυχών να εκτιμᾷ ως το πολυτιμώτερον ζωογόνον ναμα της ψυχῆς, το όποιον να διευθύνη προς καλλιέργειαν του Άραθου και του Βραίου.

Όργανα της αισθητικής ταύτης παιδαγωγίας εν τη στοιχειώδει εκπαιδεύσει προκύπτουν ούτως αι ούσιωδέστεραι εκφάνσεις του Καλου. Η ποιησις, της ζωγραφικῆς τα στοιχεΐα, ή μουσική.

Η πρώτη άφύπνισις του πνεύματος του ανθρώπου εκδηλοῦται δια της εύχερους αντίληψεως και αποτυπώσεως, ως επί νωπῆς φωτογραφικῆς πλακῶς, εικόνων και παρμειώσεων. Εν τῇ διανοία του παιδίου ή εικὼν είναι το φῶς της ιδέας. Δια τουτο ή έκλογη ποιημάτων, των όποιων να έννοῆ και να χωνεύη τας εικόνας και τας ιδέας, ποιημάτων έξαρτικών παντός εύγενοῦς αισθήματος, της φιλοπατρίας, της υϊκῆς στοργῆς, του έλεου, της αγάπης προς την φύσιν και τας άγροίκους καλλονάς της είναι το εύπεπτότερον παρασκευάσμα τροφῆς της πρώτης παιδαγωγίας.

Το αυτό φαινόμενον της μικρας ηλικίας παρατηρεΐται και εις τους λαούς, εις τα πρώτα παιδικά και άσταθῆ βήματα του πολιτισμού και της πνευματικῆς αυτών αναπλάσεως. Η ποιησις εμφανίζεται πρώτη εν τη φιλολογικῇ εξέλι-

ζει τῶν λαῶν· ἡ ποίησις παιδαγωγεῖ, ἐνθουσιᾷ, παρασύρει καὶ οἱ ποιηταὶ ἀπολαύουσι θείων τιμῶν.

Ἐνόουν τοῦτο κάλλιστα οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, οἱ ἐν παντὶ ἀπαράμιλλοι παιδαγωγοί. Ἐνόουν ὅτι καὶ καθ' ἣν ἡλικίαν δὲν δύναται τις νὰ ἀποταθῆ εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κρίσιν, ἐπιτυχῶς γίνεται καταληπτὸς ἀποτεινόμενος εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν φαντασίαν. Διὰ τοῦτο τῶν ποιητῶν τὰ ἀριστουργήματα κατεῖχον τὴν πρώτην θέσιν παρὰ τῇ μορφωτικωτάτῃ παιδαγωγίᾳ τῶν ἡμετέρων προγόνων. Ἐν τῇ ποιήσει αἱ λέξεις, αἱ ἔννοιαι, αἱ ἰδέαι καλλύνονται, χρωματίζονται καὶ ἀποτυποῦνται ὡς ὠραῖαι εἰκόνες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο τὸ ποίημα ἀπετέλεσε πάντοτε τὴν ὠραιότεραν ἀμφίεσιν τοῦ Καλοῦ.

Εἰς τοὺς στίχους τῶν πρώτων χρόνων τοῦ σχολείου θὰ διδαχθῆ τὸ παιδίον τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων· διότι καὶ αὐτὰ τὰ ἰδεώδη διδάσκονται, ἀποτελοῦντα τὰς γνώσεις τῆς καρδίας, ὡς αἱ πρακτικαὶ γνώσεις διδάσκονται εἰς τὸ πνεῦμα. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ Ῥαββίσιων, καὶ ὡς εἶνε ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια, ἡ φαντασία προεβλάσκει τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς κρίσεως, μεταχειρισθῶμεν τὸν σπόρον τῆς φαντασίας πρὸς καλλιέργειαν τοῦ Ἀγαθοῦ, τοῦ Ἀληθοῦς, τοῦ Καλοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ.

Δὲν ὑποτιμῶμεν τὰς δυσχερείας, ἃς παρουσιάζει ἡ εἰσαγωγή τῆς ἱχνογραφίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ· γνωρίζομεν ὅτι ζητοῦμεν δυσέφικτα παρ' ἡμῖν. Ἀλλ' ἡ παιδαγωγία τῆς ἱχνογραφίας ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ εἶναι ἐπίσης μορφωτικὴ, ὅσον ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ. Ἡ παιδαγωγία τῆς ἱχνογραφίας εἶναι ὡς ἔλεγεν ὁ Λεονάρδος Βίντση ἡ παιδαγωγία τοῦ ὀφθαλμοῦ, διὰ τῆς ὁποίας μεταβιβάζεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἀποκαλύπτεται καὶ καλλιεργεῖται ἡ ἰδέα. Ὁ ὀφθαλμὸς δὲ, λέγει, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διδάσκαλος πάσης τέχνης καὶ πάσης ἐπιστήμης ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπὶ μονοκύλου ἢ διφθέρας ναυσιπλοίας μέχρι τῆς ἀστρονομίας καὶ ἀπὸ τῆς γεωργίας μέχρι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἀλλ' ἡ μορφή τοῦ Καλοῦ, τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδίου καλλυντικὴ ἐπίδρασις εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως αἰσθητὴ, εἶναι ἡ μουσικὴ. Ὡ! ἂν ἀντὶ γενεῶν ὠρυκμένων παρεσκευάζεν ἡ παιδαγωγία γενεὰς ἐχούσας τὴν ψυχὴν ἐξοικειωμένην πρὸς τὰς θείας ἐντυπώσεις τοῦ μέλους καὶ τῆς ἁρμονίας, πόσον ἡμερώτερα, ἀνθρωπινώτερα, χριστιανικώτερα θὰ ἦσαν τὰ κοινωνικὰ ἦθη! πόσα ἄγρια θὰ κατηνάζοντο ἔμφυτα καὶ πόσον ὀλιγώτερον θὰ ἐχύνετο αἷμα! Διότι ἡ ἀλληγορικώτερα καὶ φιλοσοφικώτερα τῶν μυθολογιῶν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ἡ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἐγνώριζε τί ἐδίδασκεν, ὅταν

παρίστα τὸν Ὀρφέα, μορφωτὴν καὶ πολιτιστὴν οὐχὶ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἀγρίας φύσεως, αὐτῶν τῶν θηρίων τῶν δρυμῶν.

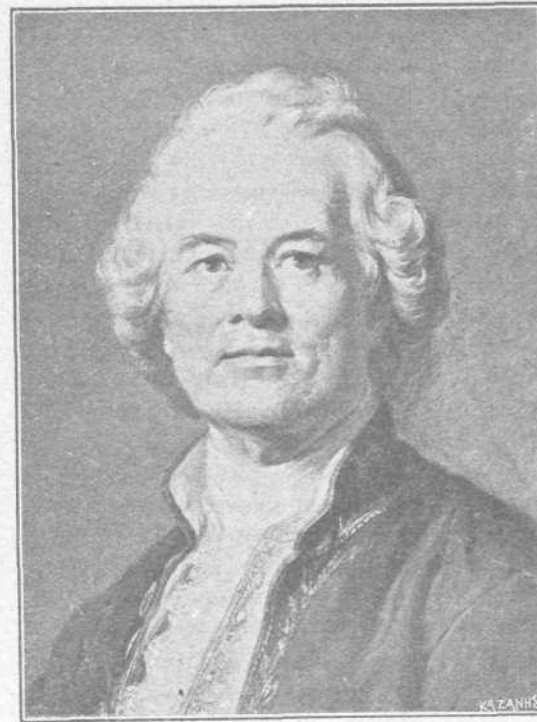
Ἡ μουσικὴ, ὡς λέγει μέγας παιδαγωγός, (περὶ τῆς φωνητικῆς τῆς εὐχερέστερον προσιτῆς εἰς πάσας τὰς τάξεις πρόκειται), εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐμπνέουσα τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ φίλαλλον. Αἱ ἐν ἁρμονίᾳ φωναὶ αἱ δονοῦσαι ὡς μία καὶ μόνῃ ἐμμελῆς φωνῇ τὴν ψυχὴν εἶναι τόσαι καρδίαι ἐν ἐνὶ κοινῷ παλμῷ παλλόμεναι. Ἡ συμφωνία καὶ ἡ ἁρμονία τοῦ μέλους εἶναι συμφωνία καὶ ἁρμονία τῶν ψυχῶν.

Περατοῦντες τὰς ὀλίγας γραμμάς, δι' ὧν προσεπαθήσαμεν νὰ χαράξωμεν τὴν εἰκόνα τῆς αἰσθητικῆς παιδαγωγίας, δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν τὴν παρατήρησιν, ὅτι αἱ μόχθοι πρὸς ἐξοικειώσιν τοῦ παιδίου εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Καλοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην παντὸς εὐγενοῦς Ἰδεώδους δὲν καρποφοροῦσι μόνον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ παιδίου, ἢ συλλήβδην τῆς γενεᾶς ὑπὲρ ἧς καταβάλλονται. Εἶναι κεφάλαιον μεταβιβαζόμενον διὰ τῆς κληρονομικότητος εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, εἰς τὴν γενεάν τοῦ μέλλοντος, εἰς τὴν ὁποίαν οὕτω τὰ εὐγενῆ ἰδεώδη καὶ τοῦ Καλοῦ ἢ ἀντιλήψις μεταβιβάζονται ὑπὸ μορφῆν ἐμφύτων. Εἶναι τοῦτο ὁ ἀταβισμός, νόμος φυσιολογικὸς ἀναμφισβήτητος σήμερον, τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ὑπόπτει πρὸ τίνος τὴν ὑπαρξίν, ἐνῶ εἰς πάντας ἀπὸ μακρῶν αἰώνων προσέπιπτον τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ. Διότι εἰς τί ἄλλο ὀφείλεται ἡ αἰσθητικὴ τελειότης, μεθ' ἧς ἐγενεῖτο ὁ ἀρχαῖος Ἀθηναῖος κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ἀκμῆς, καὶ ἡ ἔμφυτος αὐτῷ ἀντίληψις τοῦ Ἰδεώδους ἐν πάσῃ μορφῇ τοῦ Καλοῦ; Εἰς τί ἄλλο ὀφείλεται εἰμὴ εἰς τὴν ἀπὸ παραδόσεως γενεῶν καλλιέργειαν τῆς μουσικῆς ἐν Κερκύρα τὸ μουσικὸν οὗς ἀγραμμάτων καὶ ἀξέστων παιδίων, τὰ ὁποῖα ἐκ πρώτης ἀκοῆς ἀντιλαμβάνονται τῶν μάλλον συνθέτων καὶ δυσχερῶν μελωδιῶν καὶ ἐξανίστανται εἰς τὴν πρώτην παρατονίαν;

Διὰ τοῦτο εἶπομεν ὅτι ἡ αἰσθητικὴ παιδαγωγία εἶναι μορφωτικὸν κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον μεταβιβάζεται διὰ τῆς κληρονομικότητος εἰς τὰς γενεὰς τοῦ μέλλοντος.

Τὸ αἰσθητὸν τοῦ Καλοῦ ὑπάρχει λαυθάνον εἰς πᾶσαν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ὡς ὑπῆρχον δυνάμει ἐν τῷ ὄγκῳ τοῦ μαρμάρου πρὸ τῆς λατομίας αὐτοῦ πάντα τὰ ἀπρόσιτα τῆς Τέχνης ἀριστουργήματα. Ἀνάγκη μόνον ὅπως ἡ λαυθάνουσα αὕτη ἰδιότης ἀποκαλύπτεται καὶ ἀποκαθαίρεται ὡς τὸ μάρμαρον.

Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς αἰσθητικῆς παιδαγωγίας. Ε*

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΓΛΟΥΚ

Ο ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΗΣ ΤΟΥ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΟΣ

Ἐν ἐκ τῶν πνευματικῶν προϊόντων τοῦ ἀνθρώπου, τῶν συντελεσάντων εἰς τὴν ἐξύψωσιν καὶ ἐξευγένισιν αὐτοῦ, εἶναι καὶ τὸ μελόδραμα, ὅπερ δικαίως τὴν σήμερον θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον ἐν πάσῃ πεπολιτισμένη χώρᾳ πρὸς ὑγιᾶ τροφήν καὶ ὠφέλιμον τέρψιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Τὸ εὐγενὲς δὲ τοῦτο ἐπιπόνημα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι παλαιότατον γεννηθὲν τὸ πρῶτον καὶ ἀνδρωθὲν ἐν τῇ ἐνδόξῳ τῶν προγόνων μας χώρᾳ, ἐνθα κατὰ τοὺς λεγομένους κλασσικοὺς αὐτῆς χρόνους, ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους, ἔφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς τελειότητος. Διότι τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἀθανάτων τραγικῶν ποιητῶν τῆς κλασσικῆς τοῦ ἔθνους μας ἐποχῆς, αἱ τραγωδίαι ὄθλα δὴ τοῦ Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου ἐδιδάσκοντο μετὰ μουσικῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι πυκνὸν σκότος ἐπικρατεῖ περὶ τῆς μουσικῆς τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐδέμια ὑπάρχει ἀμφισβόλια, ὅτι ἡ ὠραία αὕτη τέχνη, ἐκ τῶν ἐλαχίστων λειψάνων τῆς ὁποίας ἔλαβε ζωὴν ἡ νεωτέρα εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ, ἡμιλατο καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕψος καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐντέλειαν πρὸς τὴν καλὴν αὐτῆς ἀδελφὴν, τὴν ποίησιν.

Ἐν Ἑλλάδι λοιπόν, ἐν τῇ κοινῇ τῶν φώτων

ἐστία, ἧτις διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτῆς ἀκτίνων ἀπ' αἰώνων φωτίζει πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἤκμασαν πᾶσαι αἱ λεγόμεναι καλαὶ τέχναι, ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἐτελειοποιήθη καὶ τὸ μελόδραμα. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τὰς πολλὰς καὶ φοβερὰς θυέλλας, αἵτινες κατὰ κικὴν μοῖραν ἐπέσεικψαν εἰς τὸ ἔθνος μας, ἤρχισε τοῦτο νὰ παρακμάζῃ ἀπολέσαν καὶ τὸ θεῖον ὄωρον τῆς ἐλευθερίας, τότε δὴ καὶ αἱ Μοῦσαι πᾶσαι ἀπεχαίρετσαν τὸν ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος σεβαστὸν καὶ θεῖον χώρον, τὸν ὑπὸ πολυαριθμῶν θυάκων καὶ πηγῶν ἀρδευόμενον Ἑλικῶνα, τότε δὴ καὶ ἡ Μελπομένη ἡ Μοῦσα τῆς φῶδης, ἡ προστάτις τῆς τραγωδίας, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔπαυσε νὰ μέλπη ἐν τῇ πολυπαθεῖ πατρίδι μας. Κατὰ τὸν μέσον δὲ λεγόμενον αἰῶνα, λόγιτινες ἄνδρες ἐν Ἰταλίᾳ βαθῶν σεβασμῶν τρέφοντες πρὸς τὰς τέχνας τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὴν μουσικὴν, διακαῶς ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς ταύτην ἐκ νέου ζωὴν, μετὰ πολλὰς ἀποπειράς ἐπέτυχον ἐπὶ τέλους τοῦ σκοποῦ. Ὡς ἐστία, ἐν ἣ ἐγένοντο αἱ πρὸς ἀναζωογόνησιν τοῦ μουσικοῦ δράματος πρῶται ἀποπειραί, ἱστορεῖται ὁ οἶκος τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ εὐγενοῦς κόμητος Βάρδη. Διότι ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ φιλομούσου εὐγενοῦς, τοῦ νέου τούτου Μαικήνα τῆς ὑψηλῆς τέχνης, ἐν αἷς συνήρχοντο οἱ διαπρεπεῖς λόγιοι καὶ τεχνίται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατὰ πρώτην φοράν ἐπενοήθη ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Βιγκεντίου Γαλιλαίου, τοῦ πατρὸς τοῦ μεγάλου Γαλιλαίου, ἡ λεγομένη *μουφθία*, ἧτοι ἡ διὰ μουσικοῦ ὄργανου συνοδία μονοφώνου ἄσματος. Τὴν μουφθίαν ταύτην παρηκολούθησαν μικραὶ δραματικαὶ σκηναί, αἱ λεγόμεναι *intermezzi*, καὶ ἐν ἔτει 1594 ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ στενοῦ φίλου τοῦ Βάρδη, τοῦ ἐπίσης φιλομούσου ἀνδρὸς Κόρση, ἐδιδάχθη βουκολικὸν τι μελοδραμάτιον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δάφνη», ὅπερ ἐποιήθη μὲν ὑπὸ τοῦ Ρινουτσίνι, ἐμελοποιήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Πέρη. Τῷ δὲ 1600 ἐπὶ τῇ πανηγυρικῇ ἑορτῇ τῶν γάμων τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων μετὰ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Δ' τῆς Γαλλίας παρεστάθη ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ὁ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ ποιηθεὶς μῦθος τοῦ «Ὀρφέως καὶ Εὐρυδίκης», ὃν δύο ἄνδρες συνεργασθέντες ὁ Πέρη καὶ ὁ Κατσίνι ἐμελοποίησαν.

Τὰ δύο ταῦτα πρῶτα δοκίμια τοῦ μελοδράματος ἐπέπλησαν ἀνεκφράστου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τοὺς θιασώτας τῆς νέας ταύτης μουσικῆς, ὡς ἀπεκάλουν αὐτήν, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἀνευρέθη πλέον τὸ μουσικὸν ὕψος τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων.

Συγχρόνως δ' ἐν Ῥώμῃ ἐδίδαξεν ὁ Καβαλιέρε ἐν ἠθικῶν ἀλληγορικῶν δράμα «περὶ ψυχῆς καὶ σώματος» ἐν ἰδιαιτέρῳ διαμερίσματι τοῦ ἐκείνου τοῦ Παναγίας, ὅπερ ὠνομάζετο Ὀρατόρια, καὶ ἐξ οὗ μέχρι τοῦ νῦν καλοῦνται Ὀρατόρια

πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά μελοδράματα. Μετὰ τοῦτον ἄξιος μνείας εἶναι ὁ Μοντεβέρδε, ὅστις ἐπικαλεῖται ὁ πατὴρ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς, διότι οὗτος πρῶτος ἐπινοήσας τὸ λεγόμενον λογαοιδικὸν μέλος (recitativo) καὶ τὴν μελωδίαν (aria) ἠύξησεν ἐπαισθητῶς τὴν ὀρχήστραν, ἣτις κατὰ τὴν παράστασιν τῆς « Δάφνης » ἀπετελεῖτο μόνον ἐκ τεσσάρων ἐγγόρων ὀργάνων. Μετὰ τοῦτον δὲ ἀναφαίνονται δύο ἄλλοι ἐξοχοὶ ἄνδρες, ὁ Καρίσιμη καὶ ὁ Σκαρλάττη, οἵτινες, ὡς ἡ ροδοδάκτυλος αὐγὴ ἀναγγέλλει τὴν λαμπρὰν ἡμέραν, προανήγγειλαν εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον τὸ μέλλον τοῦ μελοδράματος. Ὁ Σκαρλάττη δὲ ἰδίως φημιζέται ὡς ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Νεαπόλει περιφήμου « Μουσικῆς Ἀκαδημίας », ἐν ἣ ἤρξατο ἡ καλλιέργεια τοῦ λεγομένου καλοῦ ἄσματος (bel canto) ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθη καὶ ὁ αἰὼν τοῦ bel canto ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἐξῆλθον ὡς ἐκ Δουρείου Ἰππου οἱ ἦρωες τῆς ἰταλικῆς μουσικῆς, οἵτινες σπουδαίαν μὲν σημασίαν ἔδωκαν εἰς τὴν μελωδίαν ἐν τῷ μελοδράματι, ταύτην ὡς κυρίαρχον θεωροῦντες, τὴν δὲ ὄρασιν ἐν αὐτῷ καὶ τὸν χαρακτήρα ὅπως ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἔθεσαν.

Οὕτω λοιπὸν τὸ ἰταλικὸν μελοδράμα ἐρριζοβόλησε μὲν κατ' ἀρχὰς ἐν Ἰταλίᾳ, ἣτις δικαίως ἐκλήθη ἡ πατρίς τῆς μουσικῆς, μετὰ ταῦτα δ' ἔτι μᾶλλον ἀνεπτύχθη ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἐν ταῖς Κάτω Χώραις. Ἐν Παρισίῳ δὲ ἰδίως, ἐνθα τὸ πρῶτον ὁ Μαζαρίνος τῷ 1645 ὠδήγησεν ἰταλικὸν θέατρον, ἔδωκεν εἰς τὸ μελοδράμα νέαν ζωὴν, προσθεὶς χορικά ἄσματα μετ' ὀρχήσεως ὁ πολὺς Λούλλη, ἰταλὸς τὸ γένος, ὅστις ἠξιώθη ἰσοθέων τιμῶν. Ὁ ἐξοχος οὗτος μουσικὸς ὡς καὶ ὁ μέγας θεωρητικὸς Ραμὸ ἠξίωσαν προσοχῆς τινος καὶ τὴν ποίησιν ἐν τῷ μελοδράματι.

Μετὰ τούτους ἀνατέλλει νῦν ἐν τῷ μουσικῷ ὄριζοντι ὡς φαεινὸς ἀστὴρ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις προωρίσθη ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως νὰ καταυγάσῃ τὴν ὑψηλὴν καὶ ἱερὰν τέχνην, ν' ἀναμορφώσῃ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἰταλικὸν μελοδράμα καὶ νὰ προαγάγῃ αὐτὸ εἰς ὑψίστην περιωπῆν.

Ὡς τὸ πτηνὸν ψάλλει ἐπὶ τῶν κλάδων καὶ ἐξυμνεῖ τὰ κάλλη τῆς φύσεως ὑπὸ τοῦ ἡμεμεφύτου κινούμενον, οὕτω καὶ ἡ Ἰταλία ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας ἐψάλλεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην θελκτικὰς μελωδίας συγκινοῦσας πᾶσαν καρδίαν. Αἱ μελωδίαὶ δὲ αὗται ἦσαν μὲν μεμορφωμένα ὑπὸ τέλειον καὶ αἰσθητῶς ὡραῖον τύπον, ἀλλ' ἔστειροῦντο τοῦ προσόντος ἐκεῖνου, ὅπερ ζωογονεῖ τὸ μουσικὸν ὄραμα, ἐστεροῦντο τοῦ ἀρώματος τῆς ἀληθείας, οἱ ἦς καὶ μόνης πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα τελειοποιοῦνται καὶ φαίνονται ὅτι ἐκ θείας τινὸς κοινωνίας ἔχουσι τὴν ἀπόρροιαν, ἐστεροῦντο ἰδιαζούσης χαρακτηριστικῆς ἐκφράσεως.

Ὁ μέγας λοιπὸν σκαπνεύς τῆς θεμελιώδους

ταύτης μεταρρυθμίσεως, ὅστις ἀνέλαβε τὸν γιγάντειον ἀγῶνα ν' ἀνεγείρῃ θαυμασίον ἀνάκτορον τῆ Μελπομένη κατὰ πάντας τοὺς ρυθμικοὺς κανόνας ἐπὶ τῶν θεμελιῶν, αἵτινα εὔρεν ἤδη ἐν Ἰταλίᾳ κατατεθειμένα, ὁ ἀδάμακτος ἦρωας, ὅστις τὸν μὲν ἓνα τῶν ποδῶν ἔχων ἐν Γαλλίᾳ τὸν δ' ἕτερον ἐν Γερμανίᾳ στερεῶν συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ τραπῆ ἐπὶ νέαν ὁδὸν τὸ μελοδράμα ἐν ἀμφοτέραις ταύταις ταῖς χώραις, ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις ἐνεφύσησεν εἰς τὸ μέγρι τοῦδε ὡραῖον μὲν ἀλλ' ἄψυχον ὡς ἀγαλμα ἰταλικὸν μελοδράμα ζῶν καὶ ἀλήθειαν εἶναι ὁ μέγας Χριστοφόρος Γλοῦκ (Gluck), ἐπονομασθεὶς πατὴρ καὶ ἀναμορφωτὴς τοῦ μελοδράματος. Ὁ Γλοῦκ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες εἶναι ἄξιοι μεγίστων τιμῶν καὶ ἀποθεώσεως ἐπὶ τῆς γῆς. Πρῶτος αὐτὸς ὡς πρόδρομος τοῦ πρό τινων ἐτῶν τὸν βίον τελευτήσαντος περιωνύμου γερμανοῦ μουσικοῦ Ριχάρδου Βάγνερ συνήνωσε τόσῳ ἀρμονικῶς τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν, ὥστε αὐταὶ νὰ φαίνονται ὅτι ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ὠρίσθησαν οὐχὶ πρὸς συνένωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τελείαν παράστασιν τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τέχνης. Τὸ ἔργον τοῦ Γλοῦκ παραβάλλεται ὑπὸ τινος ἐξοχοῦ γερμανοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸ τολμηρὸν ἐπιχείρημα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Καίσαρος, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ δημιουργήσωσιν ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ κόσμου νέον ὅπως κόσμον τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ λάβῃ τὴν τύχην τοῦ παλαιοῦ. Ἄν ὑπῆρχε σειρά ἀνδρῶν ἐφαμιλλῶν πρὸς τὸν Γλοῦκ, βεβαίως ἡ νίκη τῆς μουσικῆς, ἣτις ὡς τὸ κηρύκειον τοῦ Ἐρμού διεγείρει ἢ ἀποκοιμίζει τὰ πάθη καὶ ὀδηγεῖ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ Ἠλύσια ἢ τὸν Τάρταρον, θὰ ἦτο ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτ' ἀιρκῆς καὶ αἰωνία. Ὁ Γλοῦκ κατέδειξεν ἱκανῶς τί θὰ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ἡ μουσικὴ τέχνη, ἂν αἴφνης ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀνεγενώντο αἱ Ἀθῆναι ἐν τινι γωνίᾳ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐν ταῖς Ἀθήναις ταύταις ἐνεφανίζετο Περικλῆς τις ἐνεργῶν ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ὅ,τι ὁ Ὀλύμπιος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐπραξεν ὑπὲρ τῶν τραγωδιῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου¹.

Πρῶτος δὲ αὐτὸς πρὸς τούτους ἔστρεψε τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐκλογὴν καταλλήλων μελοδραματικῶν κειμένων, ὀρμηθεὶς ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ποίησις δὲν πρέπει νὰ ἐκτελεθῇ χρεὴ ὑπερτρίας πρὸς τὴν μουσικὴν· διὸ βλέπομεν, ὅτι τὰ

¹ Ὁ Γλοῦκ, λέγει ἐξοχος γυνή, ἡ Σοφία Ἀρνούδ, ἣτις ἐν ἔτει 1776 ὑπεδύθη κατ' ἐποχὰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι, ἐνός τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ, ὡς κατωτέρω θὰ μάθωμεν, « εἶναι ὁ μουσουργὸς τῆς ψυχῆς εὐρίσκων πάντα τοὺς τρόπους, οἵτινες ἰδιόζουσι πρὸς ἐκφρασιν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν παθῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς θλίψεως ».

εὐγενέστατα αἰσθήματα τῆς ψυχῆς, ἡ φιλοστοργία γονέων καὶ τέκνων, ἡ ἀγάπη ἀδελφῶν, ὁ ἔρωσ συζύγων, ἡ γενναϊότης καὶ ἡ φιλοπατρία ζωηρῶς ἐκτυλίσσονται ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ἡμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ κινήται ἔτι μᾶλλον τὸ διαφέρειν καὶ ἐκ λόγου πατριωτικοῦ· διότι ἐν πᾶσι τοῖς μελοδράμασι τοῦ Γλοῦκ ἀναπνέομεν τὴν δροσερὰν καὶ ζωογόνον αὐραν τῆς κλασικῆς τῶν προγόνων μας ἐποχῆς. Ἑλληνικὴ καρδία πάλλεται καὶ αἰσθάνεται, ἑλληνικὰ δάκρυα ρέουσιν, ἑλληνικὸν αἷμα χύνεται εἰς πάντα τὰ μελοδράματα τοῦ Γλοῦκ, ὅστις μόνος τὰς τραγωδίας τῶν ἀθανάτων τραγικῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος ἰθεώρησε τοιαύτας, ὥστε μελοποιούμεναι αὐταὶ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐξημέρωσιν καὶ ἐξευγένισιν τοῦ ἀνθρώπου.

Τοῦ ἀνδρὸς τούτου μέλλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα, ὅσον ἔνεστι συντομώτερον.

Ὁ Χριστοφόρος ἐγεννήθη τῇ 2 Ἰουλίου 1714 ἐν Βαχιδενβιγγ, χωρίῳ τινὶ τοῦ Ἄνω Πλατινάτου τῆς Βυχαρίας, ἐγγὺς τῶν βοημικῶν συνόρων. Ἐξ ἀπόρων γονέων ἔλκων τὴν καταγωγὴν καὶ ἐν μικρῷ χωρίῳ ζῶν, ἐν ᾧ τὰ πρὸς πνευματικὴν μόρφωσιν συντελοῦντα ἐλάχιστα ἦσαν, ἐπαιδεύθη ὁ Γλοῦκ ἀπλουστάτην παιδείαν, διδάχθεις τὰ ἀναγκασιότατα γράμματα ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων γειτνιαζόντων χωρίων. Διότι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὢν δασυλόμος καὶ κυνηγὸς τοῦ πρίγκιπος Λόμπουργκετς συχνὰ ἤλλαξε τὸν τόπον τῆς διαμονῆς παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς ὀλιγομελοῦς οἰκογενείας αὐτοῦ.

Ἡ συχνὴ δὲ αὕτη ἀλλαγὴ τῆς κατοικίας, ὁ ὅπως φυσικὸς καὶ ἀπείριστος ἐν χωρίοις βίος ἐπέδρασαν λίαν βαθεῖς ἐπὶ τῆς τρυφερᾶς τοῦ παιδὸς ψυχῆς· διότι ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἀντλῶν ἠδυνήθη μετὰ ταῦτα ὁ τεχνίτης ἀνδρωθεὶς ν' ἀποτυπώσῃ ἐπὶ τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ τοὺς νόμους τῆς ἀληθείας καὶ τῆς φυσικῆς κελλονῆς.

Ἡ πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσις τοῦ Γλοῦκ ἐφάνη λίαν πρόωρος· διότι παῖς ἔτι ὢν, διδάχθεις ὀλίγα τινὰ ἐκ τῆς θεωρίας τῆς μουσικῆς ὑπὸ τινος γέροντος διδασκάλου ἐν τῷ χωρίῳ του, κατώρθωσεν ἐντός ὀλίγου χρόνου νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ψάλλῃ εἰσδόνῃποτε ἄσμα ὀρθῶς ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ νὰ παίζῃ τὸ τετραχορδον καὶ τὴν βάρβιτον οὐ μόνον μετ' εὐχερείας, ἀλλὰ καὶ μετὰ λεπτῆς ἐκφράσεως καὶ νοημοσύνης. Ἄλλ' ἡ θαυμασία αὕτη καὶ ταχεῖα ἀνάπτυξις τῶν μουσικῶν προτερημάτων τοῦ παιδὸς ἀπήρθεκεν εἰς τὸν πατέρα, ὅστις ἐφρόνει, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὤφειλε νὰ βυθίσῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ καὶ νὰ καταστῇ θεῖος δασυλόμος, νὰ παύσῃ δ' ἐνασχολούμενος περὶ ἔργων

σίαν, οἱ ἦς οὐδὲ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον θὰ ἠδύνατο νὰ πορίζηται.

Διὸ βλέπων ὁ πατὴρ ὅτι πᾶσαν διαθέσιμον ὄραν ὁ παῖς αὐτοῦ ἀφιέρου εἰς μουσικὰς ἀσκήσεις ἀντὶ νὰ παίζῃ μετὰ τῶν θεηλικῶν, ἀπαρᾶλλᾶτως ὡς ὁ μέγας στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλῆς, ὅστις, καθὰ διηγείται ὁ Πλούταρχος, πολλάκις ἐν ὄρα σχολῆς εὐρίσκετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του συντάττων λόγους πρὸς συνηγορίαν καὶ κατηγορίαν τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ, ἤρχισε νῦν ν' ἀπασχολῇ αὐτὸν ἐν τῷ ἰδίῳ ἔργῳ ἐπιτηρῶν μετ' αὐστηρότητος τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐδείκνυε μὲν εἰλικρινῆ προθυμίαν ὁ μικρὸς Χριστοφόρος ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως, ἐν ᾧ οὗτος ἐνόμιζεν ὅτι ἐνησχολεῖτο ἔτι ἐν τῷ δάσει, ἐπέστρεψε κρυφίως εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἀπέλαυε τῆς μουσικῆς παρὰ τῷ ἀγαπητῷ γέροντι διδασκάλῳ. Ἐπειδὴ δ' ἔνεκα τούτου ἀπηγορεύθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡ περὶ τὴν μουσικὴν ἐνασχόλησις κατὰ τὴν ἡμέραν, ὁ νεαρὸς μουσικὸς ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ πρὸς τοῦτο τὴν νύκτα· ἀλλ' ἔτι αὐστηρότερον ἐτιμώρησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ὡς ταρασσόντα τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν καὶ τὸν ὕπνον τῶν γονέων καὶ λοιπῶν συνοίκων, ἐγκλείσας ἀσφαλῶς ἅπαντα τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἐκτός ἐνός μικροῦ ἠχητικοῦ ὄργανου τοῦ λεγομένου κρεμβάλου, ὅπερ ἠδυνήθη νὰ διασώσῃ ὁ τόσῳ αὐστηρῶς τιμωρηθεὶς υἱὸς ἀποκρύψας ἐν τῷ θυλακίῳ του. Διὰ τοῦ ὄργανου τούτου, ὅπερ ἀνεπλήρου τὴν ἀπόλειαν πάντων τῶν ἄλλων, ἐξασκούμενος ἐν κρυπτῷ ἀπέκτησε τοιαύτην εὐχερίαν ὁ ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἐνθους παῖς, ὥστε τὸ κατόρθωμα τοῦτο οὐχὶ ὀλίγον ἐπέδρασεν, ὡς αὐτὸς μετὰ χαρᾶς διηγείτο, ἐπὶ τῆς τύχης αὐτοῦ καθόλου. « Σταγόνας ὕδατος πέτρην κοιλοῦνται », ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι· οὕτω καὶ ὁ Γλοῦκ διὰ τῆς σιδηρᾶς αὐτοῦ ἐπιμονῆς καὶ ἐπιμελείας κατώρθωσε νὰ ὑπερνήκησῃ πᾶσας τὰς ἐκάστοτε παρεμβαλλομένας αὐτῷ δυσχερείας καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἀγαπητὸν αὐτῷ ἔργον, πρὸς ὃ ἠσθάνετο ἐνδύμυχον καὶ ἀκράτητον κλίσιν.

Δωδεκαετῆς τὴν ἡλικίαν εἰσῆλθη ὁ φιλόμουσος νεανίας εἰς ἰησουϊτικὸν γυμνάσιον ἐν τινι βοημικῷ χωρίῳ. Ἐνταῦθα δὲ ἀπέκτησε τὰς πρώτας γλωσσικὰς καὶ ἱστορικὰς γνώσεις· διδάχθεις καὶ τινα περὶ τῆς θεολογίας καὶ ποιήσεως τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων, αἵτινα λίαν ὠφέλιμα ἀπέβησαν αὐτῷ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον. Ἄλλ' ἡ σπουδαιότερα ἐνταῦθα ἐνασχόλησις ἦτο ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρὸς ἡ μουσικὴ διότι ἐνταῦθα ἤρξατο διδασκόμενος τὸ πρῶτον τὸ κλειδοκίμβηλον καὶ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ τινα περὶ ἀρμονίας. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τῶν παύσεων ζητήσας τὴν ἀδειαν τοῦ πατρὸς ἐπεχείρησε πεζὸς μακρὰν ἐκδρομὴν, καίτοι τὸ βαλλάντιόν του ἦτο ὑπερμέτρως κενόν. « Καθ'

υπερβολήν ὀλίγα ἔχων χρέματτα», διηγείται αὐτὸς οὗτος, «ἐπεχείρησα τὸ ταξιδιόν μου, μετὰ ὁδοπορίαν δὲ πολλῶν ὥρων ἐφθασα κεκμηλώς καὶ πειναλὸς εἰς τι χωρίον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν αὐλὴν χωρικοῦ τινος, ὅστις κατὰ τύχην τότε ἔγευματίζεν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ μετὰ τῆς οικογενείας του. Τότε εὐθὺς ἐξήγαγον τὸ κρέμβαλόν μου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξετέλεσα μελωδίαν τινά· ἐπειδὴ δὲ ἤμην εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς χωρικοῦ νὰ συμπαρακαθίσω παρὰ τῆ τραπέζης καὶ οὕτως ἀνέλαβον νέας δυνάμεις πρὸς ἐξυκολούθησιν τῆς ὁδοπορίας μου». — Καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ νεαρὸς μουσικὸς ἔτυχε νεκτερινῶν καταλυμάτων καὶ μετὰ πεζοπορίαν 14 ἡμερῶν διὰ τῆς Βοημίας ἀφίκετο εἰς τι μοναστήριον, ἐνθα εὗρε πρώτην εὐκαιρίαν νὰ δεῖξῃ τὴν ἔκτακτον μουσικὴν εὐφυΐαν. Διότι ἐνταῦθα εὐθὺς ἤρχισε ψάλλων καὶ παίζων τὸ ὄργανον μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ οὕτω κατέστη λίαν προσφιλὴς, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀγαθότητος. Τὸ δὲ σπουδαιότατον ἀποτέλεσμα τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς τοῦ μικροῦ μας μουσικοῦ ἦτο ὅτι κατὰ τὴν ἀναχώρησιν ἐρωδιάσθη οὐ μόνον διὰ ποσοῦ χρηματικοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς τοῦ ἡγουμένου τοῦ μοναστηρίου πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, δι' ἧς οὗτος θερμῶς παρεκινεῖτο νὰ μὴ παρεμβάλλῃ κωλύματα εἰς τὴν κλίσιν τοῦ υἱοῦ του, τοῦ ὁποίου ἡ φυσικὴ εὐφυΐα καὶ ἡ δύναμις τῆς θελήσεως ἄριστα προσιωνίζονται.

Τῷ ὄντι τὸ διαβῆμα τοῦτο ἐκλόμισε τὸν πατέρα τοῦ Γλοῦκ, ὅστις πεισθεὶς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐξεγειρομένης εὐφυΐας τοῦ υἱοῦ συγκατετέθη ἐπὶ τέλους, ἵνα τὸν ἐκ τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν ὑπολειπόμενον χρόνον διαθέσῃ πρὸς ἐξάσκησιν τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ μουσικῆς τέχνης. Μετὰ ἐξαετῆ δὲ διαμονὴν ἐν Κομοτάφ τῆς Βοημίας μετέβη τῆ συγκαταθέσει τοῦ πατρὸς πρὸς τελειότεραν μὲν μορφῶν εἰς Πράγαν, ἐνθα ἀφίκετο τὸ φθινόπωρον τοῦ 1732.

Ἀλλὰ ταχέως ἐνεκα οικονομικῶν δυσχερειῶν περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην ὁ πατὴρ νὰ περιορίσῃ σπουδαίως τὴν ἀπαιτούμενην ἐπιχορήγησιν καὶ οὕτως ὁ δεκακοκταετής νεανίας ἐγκατελείφθη ἀπροστάτευτος καὶ μόνος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἀπόλεσε τὸ θάρρος· ἐξ ἐναντίας δὲ μεριμνῶν μόνος νῦν περὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαιῶν ἤρξατο παραδίδων μαθήματα φθικῆς ἢ βαρβίτου καὶ ψάλλων ἐν δικηφόροις ἐκκλησίαις τῆς πόλεως· ἐνίοτε δὲ ἐξετέλει συναυλίαν ἐν τοῖς γειτονικοῖς χωρίοις τῆς Πράγας, δι' ὧν παρεῖχεν εὐθυμίας εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐν τινι τῶν συναυλιῶν τούτων κατὰ πρώτην φασὸν συνήντησε τὸν νεαρὸν μουσικὸν ὁ πρίγκηψ Λόμπκοβιτς, ὅστις λίαν μὲν ἀσμένως διετέθη ἐκ τῶν χωρῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξέφρασε τὴν λύπην, ὅτι δὲν κατεγίνετο ὁ ἄγνωστος αὐτῷ νεανίας διὰ σπουδαίω-

τέραν μουσικὴν. Ἀλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς τοῦ πρίγκηπος, ὅτε τὴν ἐπιούσαν μαγευθεὶς ἐν τινι ἐκκλησίᾳ ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανου ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ προσωπικῶς τὸν ὄργανοκροστὴν καὶ εἶδε πρὸ αὐτοῦ τὸν αὐτὸν τοῦ χωρικοῦ ἀφελῆ νεανίαν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐξεπλάγη, ὅτι ὁ ὑπὸ ἐκτάκτου μουσικῆς εὐφυΐας πεποικισμένος οὗτος νέος ἦτο υἱὸς τοῦ δασκάλου αὐτοῦ.

Ἡ συνάντησις αὕτη ἐγένετο αἰτία ἵνα ὁ Γλοῦκ μεταβῇ εἰς Βιέννην, ἐνθα ἐφθασε τὸν χειμῶνα τοῦ 1736.

Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πρίγκηπος Λόμπκοβιτς, ὅστις ἐφημιζετο ὡς ἄκρος φίλος καὶ θερμὸς θιασώτης τῆς μουσικῆς, ἔτυχεν ὁ νεανίας ἐνθέρμου ὑποδοχῆς καὶ ἤρξατο αἰσθανόμενος ἑαυτὸν εὐτυχῆ· διότι πρῶτον μὲν ἀφηρέθη ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ πτωχοῦ μουσικοῦ πᾶσα βιωτικὴ φροντίς καὶ μέριμνα, καὶ οὕτως ἐπετρέπη αὐτῷ ν' ἀφοσιωθῆ ἐν πάσῃ ἀνέσει εἰς τὰς μουσικὰς σπουδὰς, εἶτα δὲ συχνὰ ἐδίδοτο ἐκεῖ εὐκαιρία νὰ ἐκτιμηθῆ ὁ δέοντως τὸ φυσικὸν αὐτοῦ μουσικὸν ὄργανον· διότι κατὰ τὰς μουσικὰς ἐσπερίδας, τὰς ὁποίας συνεκρότει ὁ πρίγκηψ, συγκαλῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ τὸ ἄθος τῆς ἐν Βιέννῃ ὑψηλῆς κοινωνίας, ὁ μικρὸς μουσικὸς ἀνεδεικνύετο πάντοτε ὁ ἥρωϊς ἐπισπώμενος τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμὸν ἀπάντων. Ἐν τινι δὲ τῶν ἐσπερίδων τούτων ἔτυχε φιλοξενούμενος πλούσιός τις Ἴταλός, ὁ δούξ τοῦ Μέλτς, ὅστις ὑπὸ τσαύτης κατελήφθη ἀγάπης πρὸς τὸν νεαρὸν καλλιτέχνην καὶ τοσοῦτον θαύμασε τὴν τε περὶ τὸ ᾄδειν καὶ τὸ κλειδοκυμβαλίξιν ἐπιδειξιότητα αὐτοῦ, ὥστε εὐθὺς ἐνόμασεν αὐτὸν ἀρχιμουσικὸν τῆς αὐλῆς καὶ ὡς προσωπικὴν χάριν ζητήσας αὐτὸν παρὰ τοῦ Λόμπκοβιτς συμπαρέλαθεν εἰς Μιλάνον, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν τῷ περιφθῶν τότε διδασκάλῳ τῆς μουσικῆς Σαμμερτίνῳ.

Ὁ περιώνυμος οὗτος μουσουργός, παρὰ τῷ ὀπίῳ ἔτυχεν ὁ Γλοῦκ τῆς τελειοτάτης μουσικῆς μορφώσεως, ἔστρεψε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ οὐχὶ τόσοσιν περὶ τὰ μουσικὰ σχήματα καὶ τὴν πολὺφωνον σύνθεσιν, ὅσον περὶ τὴν τέχνην τῆς ἀπαγγελίας καὶ τῆς τελεσφόρου χρήσεως καὶ διατάξεως τῶν μουσικῶν ὀργάνων τῆς ὀρχήστρας.

Μετὰ ἐνδελεγεῖς δὲ ἐπὶ τετραετίαν σπουδὰς συνέθηκεν ὁ Γλοῦκ τὸ πρῶτον μελόδραμα «Αἰταξέβη», ὅπερ παρασταθὲν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Μιλάνου ἐν ἔτει 1741 ἔτυχε τόσοσιν ἐνθέρμου ἐπιδοκιμασίας, ὥστε παρὰ πολλῶν πόλεων ὁ νέος μουσουργός ἔλαβε προτάσεις καὶ προσκλήσεις. Ἀλλ' οὗτος ἐπροτίμησε τὴν πρόσκλησιν τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ Λόμπκοβιτς, μεθ' οὗ μετέβη εἰς Λονδίνον ἐν ἔτει 1745 πρὸς παράστασιν τοῦ διὰ τὸ ἀγγλικὸν θέατρον προσωρισμένου νέου μελοδράματος ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ καθαιρέσις τῶν*

Γιγάντων». Ἡ ἐπιτυχία τοῦ μελοδράματος τούτου ὑπῆρξεν ὄλως μετρία· διὸ καὶ πεντάκις μόνον ἐπανελήφθη. Τὴν δ' ἐκ τῆς ἀποτυχίας λύπην τοῦ νεαροῦ μουσουργοῦ ἠθέλησε νὰ παραμυθῆσῃ ὁ μέγας τότε ἐν Λονδίῳ μουσικὸς Χαϊνδελ, ὅστις ἐξετίμησε δέοντως τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ. «Πολὺν χρόνον κατεβάλετε», εἶπεν αὐτῷ ὁ Χαϊνδελ, «διὰ τὸ μελόδραμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔχει μὲν ἀρετὰς, ἀλλὰ δὲν κατανοεῖται ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν· διὸ πρέπει νὰ ἐπινοήσῃτε τι, ὅπερ νὰ διεγείρῃ τὴν ἐντύπωσιν καὶ ἐν ταῦτῳ νὰ ἐπενεργῆσῃ ἐπὶ τοῦ ἀκουστικοῦ τυμπάνου αὐτῶν».

Δὲν ἐβράδυνεν ὁ Γλοῦκ νὰ ἐπινοήσῃ εὐστοχόν τι μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ· διότι, ὅτε ἐκ νέου παρεστάθη τὸ μελόδραμα, προσέθηκεν εἰς τὰ χορικά ἄσματα περισσοτέρας ἄλπιγγας, διὰ τῶν ὁποίων εὐμενεστέρας ὑποδοχῆς ἠξιώθη.

Ἀλλ' ὅπως δῆποτε βέβαιον θεωρεῖται ὅτι οὔτε διὰ τῆς «*Καθαιρέσεως τῶν Γιγάντων*» οὔτε διὰ τοῦ ἐτέρου μελοδράματος, τοῦ «*Αἰταξέβη*», ὅπερ δεκάκις ἐν Λονδίῳ ἐδόθη, κατώρθωσε νὰ ἀσφαλίσῃ ἑαυτῷ ὁ Γλοῦκ καλὴν φήμην. Διὰ, ἐπειδὴ ἀπέτυχε πληρέστατα καὶ τὸ τρίτον μελόδραμα αὐτοῦ «*Πρίαιμος καὶ Θίσιβη*» ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀγγλίαν.

[Ἔπεται συνέχεια]

Ἐν Ὁδησσῷ.

A. M

ΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἡ Ἀγγλία ὅπως καὶ πάντα τὰ ἡπειρωτικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης ἐπεδόθη ἀπὸ τινων ἐτῶν μετὰ ζήλου εἰς τὴν παιδείαν τοῦ λαοῦ, τοῦ ἔργου δὲ μετέχουσι πάντες, καὶ κυβέρνησις καὶ ἰδιωτικαὶ ἐταιρεῖαι καὶ πρόσωπα, ὁλόκληρον τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος. Οἱ καρποὶ οὗς ἀπέδωκε μέχρι τῆς ὥρας ταύτης ἡ συνεργασία αὕτη εἶνε θαυμάσιαι, ἐξέχουσαν δὲ βεβαίως θέσιν μεταξύ αὐτῶν κατέχει ἡ κίνησις, ἧτις ἐγένετο, ὅπως τὰ πανεπιστήμια καταστῶσι προσιτὰ εἰς τὸν πολὺν κόσμον καὶ ἐκλαϊκευθῆ οὕτως ἢ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα μορφοῦσα ἐπιστήμη.

Καθ' ὃν χρόνον τὸ Κράτος διωργάνου τὰ δημοτικὰ σχολεῖα χάριν τῶν τέκνων τοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ χωρικοῦ, τὰ πανεπιστήμια συνίστανται σειρὰς διημιῶν διὰ τοὺς γονεῖς εἰς τὰς πλείστας πόλεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας, προσκομίζοντα τὰ εὐεργετήματα τῆς ἀνωτάτης παιδείας εἰς τὰς ταπεινότερας κοινωνικὰς τάξεις καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἀπόκεντρα μέρη τῆς χώρας.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ ἐγένετο κατὰ τὸ 1867, ὅτε εἰς τινὰς μεγάλας πόλεις ἐγγώρικα σωματεῖα ἔσχον τὴν εὐτυχῆ ιδέαν νὰ ὀργανώσωσι σειρὰς

λαϊκῶν διαλέξεων καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τῶν πανεπιστημίων τοὺς καταλλήλους διημιητάς. Ἐκ τῶν νεωτέρων καθηγητῶν ἐδέχθησαν τινες τὴν πρόσκλησιν καὶ ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε πλήρης. Κατὰ τὸ 1871 αἱ ἀρχαὶ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας, τῆς προτάσει τοῦ καθηγητοῦ Στούαρτ, προσέδωκαν εἰς τὸ ἔργον ἐπίσημον χαρακτήρα διορίσασαι ἐπιτροπὴν πρὸς διεύθυνσιν αὐτοῦ, καὶ τοιοῦτοτρόπως νέον ὄλως εἶδος διδασκαλίας ἐδημιουργήθη.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς πανεπιστημιακῆς συγκλήτου τῆς Κανταβριγίας διήλθεν ἐν ἀρχῇ ὄλως ἀπαρατήρητος, ἀλλὰ τὴν σήμερον δὲν ὑπάρχει ἀφρηρεῖς ἐν Ἀγγλίᾳ μὴ ἀνομολογοῦσα τὴν μεγάλην ἐπίδρασιν ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς καθόλου μορφώσεως τοῦ λαοῦ ὁ πανεπιστημιακὸς οὗτος νεωτερισμός, ἀπόστολοι δὲ καὶ κήρυκες τοῦ ἔργου κατέστησαν πάντες οἱ ἐπιφανεῖς ἄνδρες καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ.

Ἐξ ἔτη κατόπιν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1877, τὸ γηραιὸν καὶ ἀριστοκρατικὸν πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας· καὶ μετ' ὀλίγον ἠκολούθησαν τὰ πανεπιστήμια τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου.

Ταυτοχρόνως ἐπιτροπαὶ ἐσχηματίσθησαν εἰς πᾶσαν πόλιν πρὸς συλλογὴν τῶν ἀναγκαιούτων κεφαλαίων εἰς ἐπίτευξιν τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἐγχειρήματος. Ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ταύτῃ τὰ μέλη τῶν πανεπιστημίων οὐδὲν ἀναμιγνύονται· αἱ κατὰ τόπους ἐπιτροπαὶ ὀργανοῦσι σειρὰς διημιῶν καὶ συνενοούμεναι μετὰ τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν καλοῦσι τοὺς καταλλήλους καθηγητάς ἀμείψασαι αὐτοὺς κατ' ἀναλογίαν.

Τὰ πλείστα τῶν ἀναγκαιούτων χρημάτων καταβάλλουσιν αἱ παντοειδεῖς ἐργατικαὶ ἐνώσεις, αἱ ἐμπορικαὶ σύνδεσμοι, αἱ φιλολογικαὶ σύλλογοι, αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐταιρεῖαι. Ἐκ τῶν ἀκρατῶν ἐλάχιστον τίμημα εἰσόδου, μᾶλλον χάριν τῆς τάξεως, εἰσπράττεται, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ συρροή εἶνε πάντοτε μεγάλη. Ἐργάται καὶ παντοειδεῖς τεχνῖται, ἐμποροῦπάλληλοι καὶ διδάσκαλοι, νεανίδες ἀκόμη τῆς μέσης κοινωνικῆς τάξεως ἐπιθυμοῦσι νὰ συμπληρώσωσι τὴν παιδείαν αὐτῶν, πάντες σπεύδουσιν ὅπως μὴ χάσωσι τὴν εὐκαιρίαν, δι' ἧς ἀντὶ ἐλαχίστου τιμήματος παρέχεται εἰς αὐτοὺς διδασκαλία ἀνωτάτης περιωπῆς.

Διὰ τῆς «ἐπεκτάσεως τοῦ πανεπιστημίου» (University Extension) ἐπιδιώκεται ἡ ἀναπλήρωσις τῆς ἐλλείψεως μονίμων τοιούτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων εἰς πλείστας ὅσας πόλεις τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου. Συνεπῶς αἱ διημιῶν τῶν μετακαλουμένων καθηγητῶν μεθ' ὅλον τὸ στοιχειῶδες τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ σύντομον

τοῦ χρόνου, ἔχουσι χαρακτηριστὰ ἐπιστημονικὰ, ἀποτελοῦνται δ' ἐκ συστηματικῆς σειρᾶς μαθημάτων πέντε ἢ ἕξ συνήθως ἐπὶ ὠρισμένου θέματος, περὶ τοῦ ὁποίου παρέχεται πλήρης γνώσις εἰς τοὺς ἀκροατάς.

Τὰ θέματα ταῦτα εἶνε ποικιλότατα· ὅτε μὲν φιλολογικά, ὅτε δ' ἐπιστημονικά ἢ ἱστορικά. Οἱ καθηγηταὶ ὁμιλοῦσιν ὅσον δύνανται ἀπλοῦστερον, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ ἐξάρσεως. Ὁ ἀγορητὴς πραγματεύεται ἐνίοτε περὶ λεπτοτάτων καὶ ἐπικαίρων ζητημάτων. Ἐπὶ παραδείγματος, εἰς καθηγητῆς τῆς Κανταβριγίας ὠμίλησέ ποτε περὶ τῶν συγχρόνων μυθιστοριογράφων τῆς Ἀγγλίας. Ἐν γένει αἱ διαλέξεις εἶνε λίαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ καλῶς παρεσκευασμέναι· ἐνίοτε ἀναγινώσκονται ἀπὸ χειρογράφου χωρὶς τοῦτο νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς ἀκροατάς, καθόσον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ αὐτοὶ οἱ ἱεροκήρυκες οὐχὶ σπανίως κηρύττουσιν ἀπὸ χειρογράφου.

Οἱ καθηγηταὶ τῆς «Ἐπεκτάσεως» θεωροῦσι τὰ λαϊκὰ ταῦτα μαθήματα ὡς συνέχειαν τῆς ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἑδρας διδασκαλίας, ὅπως καταστήσῃσι δὲ ταῦτα μᾶλλον καρποφόρα, προσέθηκα τὸν σύλλαβον καὶ τὴν τάξιν.

Ὁ σύλλαβος εἶνε ἐντυπος περίληψις τῶν μαθημάτων, διανέμεται δὲ κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς σειρᾶς εἰς τοὺς ἀκροατάς. Εἶνε κατὰ τὸ δυνατόν πλήρης, περιέχων τὰς κυριωτάτας ἰδέας, ὑποδεικνύων τὰ ἔχοντα ἀνάγκην διευκρινήσεως σημεία καὶ ἀναφέροντα τὰ κατ'ἀλλήλα βοηθητικὰ βιβλία.

Ἡ τάξις ἐπιτεταί τῶ μαθήματι· εἶνε δὲ εἰδος φροντιστηρίου, καθ' ὃ δὲ καθηγητῆς εἶδει ἐξηγήσει ἐπὶ πάσης ἀπορίας τῶν ἀκροατῶν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀπευθυνόμενας ἐρωτήσεις.

Πλὴν τούτων ὅσοι ἐκ τῶν ἀκροατῶν ἐπιθυμοῦσι, κρατοῦσι γραπτὰς περίληψεις τῶν παραδόσεων, τὰς ὁποίας παραδίδουσι πρὸς διόρθωσιν εἰς τὸν καθηγητὴν καθ' ἑβδομάδα.

Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον λοιπὸν οὐδόλως σχεδὸν διαφέρουσι αἱ σειραὶ αὐταὶ τῶν μαθημάτων ἀπὸ τὰς πανεπιστημιακὰς παραδόσεις. Ὅπως καταστήθῃ δὲ ἡ ὁμοιότης πληρεστέρα, συνέστησαν καὶ εἰδικὰς ἐξετάσεις, καθ' ἃς καὶ διπλώματα καὶ βραβεῖα ἀκόμη ἀπονέμονται εἰς τοὺς εὐδοκίμουνας. Ἡ Ὀξφόρδη δὲ πρόεβη ἔτι μᾶλλον ἀνοίγουσα τὰς πύλας τοῦ γηραιῦ πανεπιστημίου τῆς εἰς τοὺς παντοδαπούς τούτους ἀκροατάς κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς, παρέχουσα τὴν πρὸς τὸν λαὸν διδασκαλίαν τῶν ἀρίστων καθηγητῶν ἐν αὐταῖς ταῖς πανεπιστημιακαῖς αἰθούσαις, καὶ ἐπιτρέπουσα τὴν χρῆσιν τῶν πλουσιωτάτων βιβλιοθηκῶν τοῦ ἰδρύματος.

Τὴν ἐξοχὸν ἐπιτυχίαν τῆς πανεπιστημιακῆς ταύτης καινοτομίας προσεπιμαρτυροῦσιν οἱ ἀριθμοί.

Εἰς μόνον τὴν Ἀγγλίαν λειτουργοῦσιν εἰδικὰ καὶ ἐπιτροπικὰ εἰς πλείονας τῶν τριακοσίων πενήκοντα πόλεων, οἱ δὲ ἀκροαταὶ τῶν τοιούτων μαθημάτων ὑπερβαίνουσι τὰς 80 χιλιάδας.

Ἡ ὠφέλεια ἣτις προσεγένετο ἐκ τῆς ἐπαφῆς ταύτης τῆς ἐπιστημονικῆς σοφίας μετὰ τῆς λαϊκῆς ἀντιλήψεως εἶνε μεγίστη, ἀλλὰ καὶ ἀμοιβαία, τῶν διδασκόμενων ἀλλὰ καὶ τῶν διδασκόντων. Διότι οἱ σοφοὶ ἐπιστήμονες ἀναγκάζονται οὕτω κατεργόμενοι ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας νὰ ἐγκύπτωσιν εἰς τὴν πρακτικωτέραν μελέτην παντοίων κοινωνικῶν ζητημάτων ἀμέσως ἐνδιαφερόντων τὸν λαόν, ἀπευθυνόμενοι δὲ ἀπ' ἑτέρου πρὸς ἀκροατάς περιωρισμένης ἀντιλήψεως ἐξασκούνται εἰς τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας καὶ καθίστανται ζωηρότεροι καὶ σαφέστεροι.

Ἐν γένει δὲ ἡ ἴδρυσις τῆς πνευματικῆς ταύτης γεφύρας, δι' ἣς ἐνοῦται καὶ ἐπικοινωνεῖ ἡ ἀμαθεστάτη μερὶς τοῦ ἔθνους μετὰ τῆς σοφωτάτης, ἐκρίθη ὡς γενναία τάσις πρὸς τὴν ὄνειρευτὴν ἰσότητά τοῦ μέλλοντος, τὴν καλῶς ἐννοουμένην καὶ λελογισμένην, πᾶν ἄλλο δὲ προτιθεμένην ἢ τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν ἀνατροπὴν.

Διὰ τοῦτο τὴν Ἀγγλίαν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλα κράτη, προέχοντα μὲν εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἀλλ' ὑστεροῦντα εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν τῶν ἐπιστημονικῶν διδασμάτων, ὡς ἡ Ἑλβετία. Ἀπὸ τινος δὲ καὶ ἐν Γαλλίᾳ παρατηρεῖται ἰσχυρὰ ἐνέργεια καὶ πρῶται ἀπόπειραι ἐγένοντο ἐν Βορδῶ. Ἀλλὰ καὶ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετροπόλεως ἐνεκάλυσαν τὴν «Ἐπέκτασιν» διὰ τῆς συστάσεως σειρῶν μαθημάτων παρεχομένων εἰς τοὺς ἐργάτας εἰς τὰς μᾶλλον ἀποκέντρους συνοικίας τῶν δύο ῥωσικῶν μεγαλοπόλεων.

Ἴσως εἶνε καιρὸς καὶ τὸ ἡμέτερον πανεπιστήμιον νὰ μὴ ὑστερήσῃ ἐν τῇ καινοτομίᾳ ταύτῃ τῇ τόσῃ κοινωφελείᾳ. Δ*

ΣΤΑΓΩΝ ΔΡΟΣΟΥ

Ἰνδικὴ διήγησις.

Ἡ σταγὼν τῆς δρόσου παρεπνεῖτό ποτε πρὸς τὸν Βράχμαν διὰ τὴν τύχην τῆς :

— Ζῶ ἀδρανῶς ἐντὸς τῆς βοτάνης ὅλην τὴν νύκτα, ἔλεγε, καὶ ὅταν λάμπῃ ἡ αὐγή, ὁ ἥλιος μὲ ἀπορροφᾷ μὲ τὰς πρώτας ἀκτίνας του· θνήσκω χωρὶς νὰ ζήσω. Φθονῶ τὴν τύχην τοῦ πτηνοῦ καὶ τοῦ ἀνθους. Αὐτὰ τοῦλάχιστον ἐντροφῶσιν εἰς τὰγαθὰ τῆς γῆς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ἀπολαύουσι τῆς θεᾶς τῆς πλάσεώς σου, ὦ Βράχμα. Ἀποῦ εἶσαι παντοδύναμος, κάμε καὶ ἐγὼ νὰ δοκιμάσω τὴν αὐτὴν εὐτυχίαν.

Ὁ Βράχμας ἀπήντησεν :

— Ἡ εὐτυχία ὑπάρχει πανταχοῦ· ἕκαστον πλάσμα ἀπολαύει αὐτῆς, πλὴν πρέπει μόνον νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ. Θνήσκεις ἀληθῶς τὴν πρωΐαν, ἀλλ' ἀναγεννάσαι τὴν ἐσπέραν. Ἐχει καὶ ἡ νύξ τὰ θέλητρα τῆς, ὅπως καὶ ἡ ἡμέρα. Θὰ πληρῶσω ὅμως τὴν ἐπιθυμίαν σου. Θὰ εἶπω εἰς τὸν ἄνεμον νὰ σὲ ἀφαιρήσῃ ἀπὸ τῆς γῆς.

Καὶ ὁ ἄνεμος εὐπειθῆς εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Βράχμα ἀνῆρπασε τὴν σταγὼνα τῆς δρόσου ὑψηλὰ καὶ τὴν ἀπέθηκεν ἐπὶ τῶν περιπλανωμένων νεφελῶν.

Νέος βίος ἤρξατο ἐκεῖ διὰ τὴν σταγὼνα, βίος τεταραγμένος, διαρκῶς μεταβλλόμενος. Περιφερομένη ἀπὸ τοῦ ζενίθ εἰς τὸ ναδίρ, ἀπὸ τοῦ νότου εἰς τὸν βορρᾶν, ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ ἄνωθεν ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς γῆς κατὰ τὴν ἐναέριον περιπλάνησιν τῆς. Πλὴν ἡ σταγὼν δὲν ἀνῆκε πλέον εἰς ἑαυτήν, οὐδ' ἦτο πράγματι πλάσμα ἔχον τὴν ἀτομικὴν του μορφήν καὶ τὴν εἰδικὴν λειτουργίαν. Διαλελυμένη εἰς ἐλαφρὸν ἀτμὸν, χαμένη ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου ὄγκου τῶν νεφῶν, δὲν ἠδύνατο σχεδὸν ν' ἀναγνωρίσῃ ἑαυτήν καὶ νὰ συναισθανθῇ ὅτι ἦτο ἀκόμη ζῶσα. Ἐξωμολογήθη τὴν λύπην τῆς πρὸς τὸν ἄνεμον, ὅστις διήρχειτο· αὐτὸς δὲ ἀπήντησεν :

— Ὁ Βράχμας μὲ διέταξε νὰ σὲ ὑπακούω καὶ νὰ πράξω ὅ,τι ζητήσῃς. Λέγε τί ἐπιθυμεῖς ;

Ἡ σταγὼν τῆς δρόσου εἶπεν αὐτῷ τότε :

— Ἄκουσε, εἶδα πλησίον μου, εἰς τὰ νέφη, ἄλλα λεπτὰ μόρια ἀτμοῦ νὰ πυκνῶνται, νὰ λάμπωσι πολυέδρα καὶ κατὰλευκα καὶ νὰ κατέρχωνται εἰς τὴν γῆν ὡς ἐλαφροὶ τολύποι. Ἴδου ὅτι εὐρισκόμεθα ἀκριβῶς ἄνωθεν τῶν Ἰμαλαίων καὶ τῶν αἰωνίων αὐτῶν χιόνων. Κύτταξε πῶς ἀστράπτουσι ὑπὸ τὸν ἥλιον ! . . . Πόσον ὠραῖα καὶ ἀγναὶ εἶνε ! . . . Ἀπόθεσέ με ἐκεῖ, ἀποῦ ὁ Βράχμας σοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Ἐκεῖθεν θὰ βλέπω τὴν γῆν καὶ ὅλα τὰ βασιλεία καὶ θὰ εἶμαι ἡσυχος, διὰ παντὸς ἀκίνητος καὶ εὐδαίμων.

Καὶ ὁ ἄνεμος εὐπειθῆς τὴν ἀπέθηκεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ Διαβαλαγρί, οὗ ἡ κορυφή, ἡ δεσπόζουσα τῆς σειρᾶς τῶν Ἰμαλαίων, φαίνεται ἐγγίζουσα τὸν οὐρανόν, γενομένη δὲ τολύπη χιόνος, συνανειμῆν μὲ τὰ παγερὰ στρώματα, τὰποτελοῦντα τὴν κορυφήν τοῦ ὕψιστου ὄρους τῆς γῆς.

Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυσε νὰ βαρυνθῇ τὴν αἰωνίαν αὐτῆς ἀκίνησιαν, τὴν παγερὰν αὐτῆς ὑπαρξίν, ἐν τῇ ψυχρᾷ ἐκείνῃ διακονῇ, ὅπου δὲν ἐβλεπέ τι ἄλλο εἰμὴ ἀστράπας, κεραυνούς καὶ καταιγίδας. Εἶδεν ὅτι ἦτο δυστυχιστέρα ἔτι ἀπ' ὅσον ἦτο ὅτε εὐρίσκετο εἰς τὰ νέφη. Ἐνθαρρυνόμενη ἐκ τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ τῆς ἀδείας τοῦ Βράχμα ἐπεκαλέσθη ἐκ νέου τὸν ἄνεμον καὶ εἶπεν αὐτῷ :

— Σὺ, ὁ ἀκούραστος, ἄνεμε ἀδελφε μου καὶ φίλε, δὲν θὰ κουρασθῆς καὶ δὲν θὰ δυσανασχε-

τήσης διὰ τὸ νέον μου παράπονον καὶ τὴν νέαν αἴτησιν· εἰσάκουσέ με πάλιν. Δὲν εἶμαι εὐτυχῆς ἐδῶ ὅπου εὐρίσκομαι. Ἡλιπιζα ὅτι θὰ ἐβλεπα ἐδῶθεν ἅπασαν τὴν γῆν καὶ τὸ μεγαλεῖόν τῆς· ἀλλὰ τὰ νέφη, τὰ ὅποια διαρκῶς ἀναρριχῶνται εἰς τὰς κλιτύς τοῦ ὄρους, μοῦ φράσσοσι πανταχόθεν τὴν θεάν. Ἐνόμιζα ὅτι οἱ παγετῶνες αὐτοὶ καὶ αἱ χιόνες ἦσαν ἄσπιλοι καὶ πάναγνοι· καὶ ὅμως ἰδέ, σπιλοῦνται ἀπὸ τὸν κονιορτὸν τῆς γῆς, τὸν ὅποιον σὺ φέρεις. Διατί δὲν μὲ προειδοποίησες περὶ τούτου ; Ἥμην εὐτυχιστέρα εὐρισκόμενη ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ νέφη· τοῦλάχιστον ἐκεῖ δὲν ἐπάγωνα.

Ὁ ἄνεμος μεταβαίνει πανταχοῦ, εἶδε καὶ ἤκουσε τόσα πράγματα ἀφ' ὅπου πνέει ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ὥστε οὐδὲν τὸν ἐκπλήττει, εἰ καὶ ἐνίοτε ὀργίζεται καὶ καθίσταται φοβερός. Ὅθεν ἀπήντησε πρῶτος :

— Θὰ πράξω ὅ,τι ἐπιθυμεῖς. Ἐπιτρέψόν μοι μόνον νὰ σοῦ δώσω μίαν φιλικὴν συμβουλὴν. Μὴ εἶσαι τόσον πολὺ ἀπαιτητικὴ, τόσον εὐμετάβλητος. Ὁ Βράχμας μοῦ εἶπε νὰ ἐκπληρῶσω πάσαν θέλησίν σου, νὰ ὑπακούω εἰς πάσαν σου ἰδιοτροπίαν· ἀλλὰ δὲν φρεῖσαι μήπως καταχρασθῆς τὴν ἐπιεικειάν του, μήπως κουρασθῆς τὴν ἀγαθότητά του καὶ ἐξερρίσῃς τὴν δικαιοσύνην του ; Λέγε τώρα, τί ἐπιθυμεῖς ;

— Θέλω νὰ καταβῶ εἰς τὴν γῆν, νὰ ζήσω πλησιέστερον τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἴδω τὰς πόλεις καὶ τὰ θαυμάσιά των. Φέρε με παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου, εἰς Βιναρές, τὴν ἀγίαν πόλιν.

— Θὰ τὸ πράξω, ὑπέλαθεν ὁ ἄνεμος· ἀλλὰ γνωρίζεις τί ζητεῖς ; Συλλογίσου μήπως παρασκευάσῃς ἄλλην ἀπογοήτευσιν, ὄνειροπολοῦσα ἐν τῇ πλήξει τῆς παγερᾶς ἐρημίας σου. Συλλογίσου μήπως βαινης πρὸς νέαν πλάνην. Προτιμότερον νὰ βλέπῃ τις τοὺς ἀνθρώπους μακρόθεν· πιστευσέ με. Μείνε ὅπου εἶσαι, ἢ ὅπου ἐζήτησες νὰ εἶσαι. Λάμπεις εἰς τὴν μόνωσιν, πλησίον τῶν οὐρανῶν, μακρὰν τοῦ βορβοῦ τῶν πόλεων ὑπὸ τὰ ἄμεσα βλέμματα τοῦ ἡλίου. Οἱ ἄνθρωποι σὲ θεωροῦσι μακρόθεν καὶ σὲ φθονοῦσιν. Εἶσαι δι' αὐτοὺς τὸ ἄσπιλον, τὸ μέγα, τὸ ἀπρόσιτον. Ἐὰν καὶ εἰς τὰ ὕψη αὐτὰ εὐρίσκονται τινες ῥύποι, εἶπέ μοι ποῦ δὲν εὐρίσκονται ; Καὶ ὁ ἀήρ εἰς τὸν ὁπίον ἐκυμαίνεσο πρότερον μολύνεται ἐξ αὐτῶν, ὅπως καὶ οἱ παγετῶνες. Τώρα σὺ δεσπόζεις τοῦ κόσμου, εὐρίσκεσαι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Βράχμα, ἐγγύτατα τῶν θεῶν, μὴ ποθῆς νὰ κατέλθῃς !

Ἄλλ' ἡ τολύπη τῆς χιόνος δὲν ἤκουσε. Διὸ ὁ ἄνεμος τὴν παρέλαθε καὶ τὴν ἀπέθηκεν ὡς βροχὴν ἐπὶ τῆς Βιναρές καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τοῦ Γάγγου. Ἀναμειγμένη μὲ τὰς ἀκαθαρσίας τοῦ ποταμοῦ ἡ σταγὼν τῆς δρόσου ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τὰ μέγαρα, τοὺς ναοὺς, τὰ θαυμάσια τῆς τέχνης

έργα· ἀντληθεῖσα ὁμως ἐντός κάδου ὕδατος, ὅπουθεν ἐρρίφθη εἰς τὸν βόρβορον τῶν ὑδῶν, κατεπατήθη ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν διαβητῶν, ὑπὸ τὰς χηλὰς τῶν κτηνῶν καὶ τοὺς τροχοὺς τῶν ἀμαξίων. Ὡδύρευτο ἀναμμινησκόμενη μετὰ πόνου τῶν χιόνων τῶν Ἰμαλαίων, τῶν νεφῶν καὶ τῶν βοτανῶν τῶν ἀγρῶν, ἅτινα εἶχεν ἐγκαταλίπει. Εἰς μάτην ἐπεκαλέσθη τὸν ἀνεμὸν εἰς βοήθειάν της· ὁ ἀνεμὸς δὲν ἤρχετο, διότι ὁ Βράχμας ἤθελε νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ τιμωρηθῇ ἐπὶ τινὰ χρόνον ὅπως μεταμεληθῇ. Τέλος ἡμέραν τινὰ τὴν εὐπλαγχνίσθη καὶ ὁ ἀνεμὸς τὴν ἀνέλαθεν ἐπὶ τῶν πτερύγων του καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὸ ἐνδιαίτημα τῶν θεῶν.

— Ἥλιθες; ταλαίπωρε ἄφρον, εἶπεν ὁ Βράχμας· τί θέλεις πάλιν νὰ μοῦ ζητήσης; μάθε ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ τελευταῖός σου πόθος, ὅστις θὰ πρῶτα κατακοιμηθῇ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶνε ἀναλλοίωτον καὶ διαρκὲς εἰς τὸ ἐξῆς ἢ τύχη σου.

— Ἄ, εἶπεν ἡ σταγὼν περιδάκρυς· θεὲ πανάγαθε, φέρε με πάλιν εἰς τὴν βροτάνην, εἰς τὴν ἐγεννήθην, παρὰ τὸ ἄνθος, τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλίπω. Ἐκεῖ ἤμην ἀληθινὰ εὐτυχής! . . .

[E. Grenjer]

Τὸ κάτωθι ἄρθρον ἐλήφθη ἐκ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ παιδαγωγοῦ Δίστερβεγ. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν· θὰ καταστήσῃ ὁμως γνωστὸν μακρὰ βιογραφία, ἣν ἐπιφυλάσσομεν εἰς προσεχὲς τεύχος τῆς Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς καὶ ἣτις ἔσται τερπνὸν ἅμα καὶ διδακτικώτατον ἀνάγνωσμα διὰ τοὺς Ἑλληνας διδασκάλους. Ὁ Δίστερβεγ τὰς παιδαγωγικὰς ιδέας αὐτοῦ διέτυπωσεν εἰς πολυαριθμοὺς πραγματείας καὶ ἄρθρα, ἅτινα ἐδημοσίευσεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἰδίως εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν Rheinische Blaetter. Ἐκ τούτων ὁ ἀνθολογησώμενος τινὰ κατ' ἐκλογὴν.

Σ. τ. Δ.

Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΓΕΝΝΑΤΑΙ

[Ἐκ τῶν τοῦ Δίστερβεγ.]

Πόθεν προέρχεται τὸ γόητρον, ὅπου τινὲς ἔχουσιν ἐπὶ τῶν παιδῶν; Ἐκ τῆς ὀξυδερκείας των ἄρα, ἐκ τῆς ἰσχύος τῆς θελήσεώς των, ἐκ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος ἢ ἐκ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς θεῖους καὶ ἀνθρωπίνους νόμους;

Βεβαίως πάντα ταῦτα εἰσὶν ἀναγκαστικὰ διὰ νὰ εὐδοκῆ ἡ ἀγωγή, διὰ ν' ἀποκτήσῃ ὁ παῖς ἀγάπην καὶ σεβασμὸν πρὸς τὸν διδάσκαλον. Ἀλλὰ διὰ τοὺς γινώσκοντας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἶνε φανερόν ὅτι οἱ ὅροι αὐτοὶ δὲν ἀρκούσιν. Ἡμπορεῖ τις νὰ εἶνε ὀξυδερκέστατος, νὰ ἔχη θέλησιν ἀκράδαντον, νὰ συναισθάνεται βεβαίως τὸ καθήκον του, νὰ συνδυάζῃ τὴν ἐπιτηδειότητα μετὰ τοῦ ζήλου, νὰ εἶνε ἀφωσιωμένος εἰς τὸ

ἐπάγγελμά του, νὰ αἰσθάνεται ζωηρὰν στοργὴν πρὸς τὰ παιδιά, καὶ ὁμως μεθ' ὅλα τὰ πολύτιμα ταῦτα προτερήματα νὰ καθυστερῇ ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν, τὴν μαγικὴν δύναμιν τὴν προσελκύουσιν τὸν μαθητὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον. Τὸ τοιοῦτον φαίνεται παράδοξον καὶ κατ' ἀρχὰς ἀπίστευτον, καὶ ὁμως εἶνε ἀληθές. Οὐδ' ἡ μεγίστη ἀγγίξια, οὐδ' αἱ ἀγνόταται τῶν προθέσεων, οὐδ' ἡ σταθερωτέρη θέλησις ἐπαρκούσι. Τί λοιπὸν ἐπὶ πλέον ἀπαιτεῖται; Τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἡ εὐνοία τοῦ οὐρανοῦ, ἰδιαιτέρῳ τι φυσικὸν καὶ ἐγγενὲς χάρισμα, τὸ ὅποιον δύναται ἀληθῶς νὰ καλλιεργηθῇ ὅπως πᾶσαι αἱ φυσικαὶ κλίσεις, ἀλλὰ δὲν δύναται ν' ἀποκτηθῇ, καὶ τὸ ὅποιον οὔτε ἡ εὐφυΐα, οὔτε ἡ σκέψις, οὔτε ὁ ζῆλος δύνανται ν' ἀντικαταστήσωσιν ὅσάκις τις δὲν εἶνε πεπρωτισμένος δι' αὐτοῦ ἐκ φύσεως¹. Καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὅπως κατὰ τόσας ἄλλας, ἡ φύσις ἀπεργάζεται τὸ κυριώτατον μέρος, οὐδὲν δὲ δύναται νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ. Οὐ μόνον ὁ ποιητής, ὡς κοινῶς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ὁ παιδαγωγός καὶ ὁ ἔχων κλίσιν πρὸς τινὰ οἰκονομικὴν τέχνην, εἰσὶ τοιοῦτοι ἐκ γενετῆς, ἐκ φυσικοῦ δώρου, ἢ διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν θρησκευτικὴν φρασεολογίαν, τῇ ἀποφάσει τῆς θείας Προνοίας.

Τὸ τοιοῦτον ἐκπλήσσει ἐν ἀρχῇ, ἴσως μάλιστα φανῆ καὶ ἀποθαρρυντικὸν εἰς τινὰς· καὶ ὁμως εἶνε ἀναμφίβητον. Καὶ ὑπὸ φυσικὴν καὶ ὑπὸ ἠθικὴν ἐποψίαν ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει τὸ πρῶτιστον μέρος τῆς ὑποστάσεώς του ὅχι εἰς ἑαυτὸν, ἀλλ' εἰς δύναμιν ἀνεξάρτητον αὐτοῦ. Τοῦτο διδάσκουσιν ἡ πείρα καὶ ἡ σκέψις, ἐπιβεβαιῶν δὲ ἡ μαρτυρία τῶν περὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐντριβεστάτων ἀνδρῶν. Κατ' ἀρχὰς δὲν τὸ ἐννοεῖ τις· ἀλλὰ βραδύτερον, ὅταν ἐπισκοπῇ δι' ἐνὸς βλέμματος τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, ὅταν γείνη διὰ τὸν ἑαυτὸν του «πρόσωπον ἱστορικόν», ὡς λέγει ὁ Γκαῖτε, τότε τὸ ἐννοεῖ. Διὰ νὰ γείνη τις παιδαγωγός, πρέπει νὰ γεννηθῇ τοιοῦτος. Ὁ ποθῶν οὐ μόνον νὰ διδάσκῃ, νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν διάνοιαν, νὰ χαράττη εἰς τὸ πνεῦμα γνώσεις ξένας, ἀλλὰ καὶ νὰ κεντρίξῃ, νὰ ἀναπτύσῃ, νὰ γονιμοποιῇ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ παιδίου, πρέπει ν' ἀγῆται πρὸς τοῦτο ἐκ φυσικῆς ὁρμῆς, διότι τεχνητῶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ κατορθώσῃ. Δὲν ἐννοῶ μὲ τοῦτο ὅτι ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐργασία εἰσὶν ἀνωφελεῖς· ἀπ' ἐναντίας εἶνε ἀπραίτητοι πρὸς πᾶν ἄξιον λόγου ἔργον· ἀλλὰ ὅσον αὐταὶ νὰ ὑποστηρίζωνται καὶ νὰ ἐμπνέων-

¹ Προσθεύω ὅτι πάντα τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας εἶνε ἀσυνειδήτα. Δύναται μὲν ὁ μεγαλοφυὴς νὰ ἐνεργῇ καὶ λογισμένως, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε δευτερεύον. Ἡ σκέψις ἐλάχιστα συντελεῖ εἰς τὰ ἔργα του, δι' αὐτῆς δὲ οὐδὲ νὰ τὰ τελειοποιῆσῃ δύναται, οὔτε κἂν νὰ τὰ διορθώσῃ.

ται ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ δώρου, ἄλλως ἀπομένουσι σχεδὸν ἄγονοι. Ἡ φύσις δὲον νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν πρῶτην ὄθησιν καὶ ὅχι ἡ σκέψις ἢ ἀφορμὴ τις ἐξωτερική. Ὡστε δυνάμεθα ὑπὸ τινὰ ἐποψίαν νὰ εἴπωμεν, ἐὰν θέλωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε ἐλεύθερος. Δὲν δύναται νὰ ἐκλέξῃ ἀδιαφόρως τοιαύτην ἢ τοιαύτην ὁδὸν καὶ νὰ προσδεύσῃ εἰς τὴν μὲν ἢ εἰς τὴν δέ. Ἐν γένει φυσικὸν ὁρμήφυτον μᾶς κάμνει νὰ κλίνωμεν πρὸς τὸ σταδίον, ἔνθα εἰμεθα ἱκανοὶ νὰ ἐργασθῶμεν ἐπιτυχέστερον καὶ νὰ ἐπικρατήσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον. Ὡστε δὲν πρέπει νὰ γίνηται λόγος περὶ αὐτοβουλίας ἢ περὶ ἐκλογῆς, ἀλλὰ περὶ φυσικῆς κλίσεως. Εὐδαίμων ὅστις λάχῃ αὐτῆς, εὐδαίμων ὅστις δύναται νὰ τὴν παρακολουθῆσῃ ἐνωρίς, καὶ τρισευδαίμων ὅστις ἐξ ἀρχῆς συνίδη τοῦτο. Πλὴν τὸ τοιοῦτον δὲν συμβαίνει πάντοτε· πολλάκις ὁ ἄνθρωπος κατανοεῖ πολὺ βραδέως τὴν φυσικὴν του κλίσιν, κἄποτε δὲ ἐντελῶς παραγνωρίζει αὐτήν. Ἐνίοτε μετὰ τὸν θάνατόν του οἱ ἄλλοι παρατηροῦσιν ὅποιον ἦτο τὸ φυσικὸν χάρισμα τοῦ μὴ ὑπάρχοντος πλέον ἐν τῇ ζωῇ.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας εἶνε προφητεία ἀναδρομική· συνίσταται εἰς τὴν διάγνωσιν τοῦ παρελθόντος, εἰς τὴν διὰ μέσου τῶν γεγονότων ἀνεύρεσιν τῶν ἰχνῶν τοῦ κυριάρχου λόγου, τοῦ ἐκδηλουμένου ἐν τῇ ἀνθρωπότητι καὶ διὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τούτοις καὶ τὰ ἐξοχώτατα τῶν δώρων τῆς φύσεως ἔχουσιν ἀνάγκη κινήτρου καὶ καλλιεργείας. Οὐδεὶς ἐξέρχεται τέλειος ἐκ τῶν χειρῶν τῆς φύσεως. Ἡ φύσις δωρεῖται τὴν τάσιν, τὴν ἰκανότητα, ἀλλ' αἱ περιστάσεις, αἱ ἐπιδράσεις, ἡ ἀτομικὴ ἐργασία χρηροῦσι τὸν βαθμὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀναπτύξεως, ἐν αὐτοῖς δὲ πρὸ πάντων ἀναγνωρίζεται ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ φύσις καὶ ὁ Θεὸς δίδουσιν αὐτῷ ὅ,τι δύναται νὰ καταστῇ. Ὅ,τι εἶνε τὸ ὀφείλει εἰς ἑαυτόν.

Πολύτιμον εἶνε τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ ἔχη τις ὑπ' ὄψιν τοῦ μεγάλου ὑποδείγματα ἐν οἰκῷ ποτε ἔργῳ καὶ νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀφυπνίζεται ἡ ἡμετέρα ἰκανότης. Βεβαίως ἐὰν αὕτη ἐλλείπῃ, καὶ ἡ εὐγενεστάτη σχέση ἀποβαίνει ἄκρως. Ἀλλὰ τὸ φυσικὸν χάρισμα πρέπει νὰ διεγείρηται καὶ οὐδὲν μέσον εἶνε τελεσφορώτερον πρὸς διέγερσιν αὐτοῦ ὅσον ἡ σχέση πρὸς χαρακτηριστὰ ὄραστήριον καὶ ἀνεπτυγμένον διὰ τῆς μορφώσεως. Διὸ ὁ ποθῶν ν' ἀναπτυχθῇ ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ ἐπιμελῶς τὴν σχέσιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοιούτων ὑπερόχων ἀνθρώπων. Αὐτοὶ τὸν γυμνάζουσι νὰ συναισθάνηται σαφέστερον τί εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ τὸν βοηθοῦσι νὰ παραγάγῃ ὅ,τι εἶνε ἱκανός. Δὲν ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο χρόνος μακρὸς· μία ὥρα, μία στιγμὴ πολλάκις ἐπαρκεῖ. Τάχα δὲν ἀρκεῖ εἰς καὶ μόνος σπινθήρ διὰ ν' ἀνάψῃ πυρ-

καῖαν; Τοῦτο πράττει ἐνίοτε ψυχὴ τις πρὸς ἑτέραν ψυχὴν.

Τὰ συμπεράσματα ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὐκόλως ἐξάγονται.

Ἐν πρώτοις ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἐπιζητῇ τὴν σχέσιν ἀνδρῶν διακεκριμένων, θαυσιλῶς πεπρωτισμένων ὑπὸ τῆς φύσεως, καὶ δυναθέντων νὰ καλλιεργήσωσιν ὅ,τι παρ' αὐτῆς ἔλαβον. Τὸ ἐκ τοιαύτης σχέσεως ἀποτέλεσμα θὰ ἐπέλθῃ ἀφ' ἑαυτοῦ. Δὲν πρέπει παντάπασιν νὰ μιμηταί τις τυφλῶς· μόνοι οἱ μετρίαν ἔχοντες τὴν διάνοιαν πράττουσι τοῦτο· πρέπει ἡ ἰσχυρὰ ἀτομικότης τοῦ ὑποδείγματος νὰ διεγείρῃ τὴν ἡμετέραν, νὰ ἐμπνεύσῃ ἡμῖν τὴν συνείδησιν τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν ἰκανότητος, νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ ἐπιζητῶμεν μετὰ ζήλου λελογισμένου ὅ,τι ἐπιζητοῦμεν ὁρμηφύτως. Μέχρις ὅρου ζωῆς ὁ μαθητὴς θὰ τηρήσῃ ἐν ἑαυτῷ μετὰ λατρείας τὴν μνήμην τοῦ ὑποδείγματος, ἀναγνωρίζων πόσον εἰς αὐτὸ ὀφείλει. Ὅστις ἀδιαφορεῖ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅστις δὲν διατηρεῖ ἐπιμελῶς ἐν τῇ ψυχῇ του εὐσεβῆ ἀνάμνησιν, πῶς δύναται νὰ ἐλπίζῃ ἢ ν' ἀξίει ὅτι θὰ καταστῇ αὐτὸς διὰ τοὺς ἄλλους ἀντικείμενον στοργῆς ἢ σεβασμοῦ; Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐκ τοῦ σεβασμοῦ ὃν ὁ διδάσκαλος ἐμπνέει ἐξαρτῶνται ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐπὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μαθητοῦ καὶ πᾶσα αὐτοῦ παιδαγωγικὴ ἐργασία.

Παρακαλῶ τοὺς ἀναγνώστας νὰ μελετήσωσι προσεκτικῶς τὴν σκέψιν ταύτην περὶ τῆς διὰ τῆς ἀτομικῆς ἐπιδράσεως ἀναπτύξεως. Δὲν ἐλλείπουσιν οἱ ὑπέροχοι ἄνδρες, οἱ δυνάμειοι ν' ἀνάψωσιν ἐν ἡμῖν τὸν πυρσὸν τῆς ἰδίας ἡμῶν ζωῆς καὶ νὰ μᾶς καταστήσωσιν ἱκανοὺς νὰ διακριθῶμεν. Ἀλλ' οὐδεὶς εἶνε τόσο μέγας, ὥστε νὰ παρακινήσῃ ἡμᾶς νὰ τὸν μιμηθῶμεν καθ' ὅλα, ἕκαστος δὲ ὀφείλει μετὰ δικαίας ὑπερφηφείας ν' ἀποκρούῃ τὴν ιδέαν τοῦ νὰ γίνηται ἡ γελοιογραφία τοῦ ἄλλου.

Ἡ ἐπίδρασις ἦν ἄνδρες τινὲς ἔσχον ἐπὶ τῶν περὶ ἑαυτοὺς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ ὅλοκληρου τοῦ κόσμου, ἐξαρτᾶται πρῶτον μὲν ἐκ τῶν φυσικῶν αὐτῶν πλεονεκτημάτων καὶ δευτέρον ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς συγχρόνου αὐτοῖς ἐποχῆς. Ὅσάκις οἱ δύο οὗτοι παράγοντες συμπίπτουσιν, ἡ ἐπίδρασις καθίσταται ἰσχυροτάτη. Πλὴν τὸ τοιοῦτον δὲν συμβαίνει πάντοτε. Ἐνίοτε αἱ περιστάσεις δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ εἰς τὸν μέγαν ἄνδρα· ἐνίοτε ἀπ' ἐναντίας δὲν ἀνεφάνη ἀνὴρ ἀντάξιος τῶν περιστάσεων. Ἄνευ κερανοῦ ἢ σπινθήρος ἢ φλόξ δὲν ἀνάπτεται· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ σπινθήρ σβέννυται ἀκαριαίως, ἐὰν δὲν εὕρῃ ὕλην ἀναφλέξιμον. Ἡ συμβολὴ τῶν δύο τούτων ὄρων παράγει τοὺς μεγάλους ἄνδρας. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ἐπὶ παραδείγματος ὁ Κολόμβος καὶ ὁ Μαρτίνος Λούθηρος. Ἀμφοτέροι ἀνεκάλυψαν νέον κόσμον. Ὁ καιρὸς ἦτο ὄριμος διὰ τὸ ἔργον τῶν· ἀλλ' ὁ κύριος λόγος τῆς μεγίστης αὐτῶν ἐπιδράσεως ἐγκρίεται

έν τῇ φυσικῇ αὐτῶν ἐνεργητικότητι. Δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἄλλως ἀφ' ὅ,τι ἐπραξάν' καὶ ὁ κόσμος ἀνέμενε τὴν ὄθησιν των. Οὕτω, κατὰ τὸν Σίλλερ, ἡ ἀνθρωπίνη μεγαλοφυΐα δεικνύται ἢ σταθερὰ σύμμαχος τῆς φύσεως μέχρι τοῦ σημείου ὧστε, ἐὰν ὁ νέος κόσμος δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη, ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Κολόμβου θὰ τὸν ἔκαμνε ν' ἀνακύψῃ ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ.

Ἡ σκέψις αὕτη ὀφείλει νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς ἕκαστον βαθύ αἰσθημα σεβασμοῦ καὶ φόβου προσέτι πρὸς τοὺς μεγαλοφυεῖς ἀνδράς. Τίς θὰ εἶχε τὴν τόλμην, διὰ νὰ μὴ εἶπω τὴν ἀσέβειαν, ἀπέναντι τῆς τοιαύτης ἐκδηλώσεως τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως νὰ ἐξεγερθῇ ἐναντίον αὐτῆς καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ τὴν ἐκμηδενίσῃ ἢ νὰ πολεμήσῃ κατ' αὐτῆς; Καὶ ἂν ἔτι κέκτηται τὴν ὕλικὴν πρὸς τοῦτο ἰσχύν, ὁ σοβαρὸς ἀνθρώπος θὰ διστάσῃ μυριάκις πρὶν ἢ μεταχειρισθῇ αὐτὴν κατὰ τῆς μεγαλοφυΐας. Τὸ καταστρέφειν εἶνε εὐκόλον· ἀρκεῖ ἐνίοτε μία διαταγὴ ἢ καὶ μία λέξις μόνη διὰ νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα βλάβην ἀνεπανόρθωτον, ὅπως ἀρκεῖ μία νύξ παγετοῦ διὰ νὰ καταστρέψῃ δλόκληρον τὴν ἐσοδείαν. Ἀναλογισθῶμεν ὅτι τὸ θεμελιώδες δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ν' ἀναπτύσσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν. Εἶνε λοιπὸν ἀμάχητον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φύσεως τὸ ἀφαιρῆν τὸ δικαίωμα τοῦτο ἢ τὸ περιορίζειν αὐτό, ἐνόσω δὲν βλάπτει τὰ ἀλλότρια δικαίωματα. Ἡ ἐν ἑκάστῳ ὑπάρχουσα δημιουργικὴ δυνάμις χαράττει ἀφ' ἑαυτῆς τὸν δρόμον τῆς, οὐδεὶς δὲ δικαιούται νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτῇ ἄλλην. Τὸ μόνον ἐπιβαλλόμενον αἰσθημα ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει εἶνε, ἐπαναλαμβάνω, τὸ σέβας. Ἡ φύσις εἶνε τὸ ἱερόν ἔδαφος, ἐνθα οὐδεὶς δικαιούται νὰ ἐπιθέσῃ τὸν πόδα πρὶν ἢ ἀφαιρέσῃ τὰ πέδιλά του.

Οὐ μόνον δὲ ἀπέναντι τῆς μεγαλοφυΐας, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι παντός ἀτόμου ὀφείλομεν νὰ αἰσθανώμεθα τὸ τοιοῦτο αἰσθημα. Ἄς τὸ ἀφήσωμεν νὰ παρῆγῃται· ἄς παρασκευάζωμεν αὐτῶ τὸν δρόμον· ἄς ἀγαλλώμεν βλέποντες αὐτὸ γενώμενον, ἔστω καὶ ἂν μετὰ τοῦ γνησίου αἵτου ἀναφύηται καὶ αἶρα. Ὁ Ἰησοῦς ἄρα φητῶς δὲν ἀπηγόρευσε ν' ἀποσπῶμεν τὴν αἶραν; Τοῦτο δὲ δὲν ἀποδεικνύει ὅτι καὶ αὐτὸς ἠσθάνετο τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος σεβασμόν; Καὶ ἐὰν ἡ καθεστηκυῖα τάξις, ἐὰν ὁ κοινωνικὸς ἢ πολιτικὸς ὄργανισμός δὲν εἶνε πρόσπορος εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς τοιαύτης δυνάμεως, ἡ δυνάμις αὕτη ἄρα γε πρέπει νὰ θυσιασθῇ ἢ ἡ κοινωνία ὀφείλει νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ νέον στοιχεῖον;

Εἶνε ὄντως θαυμασίον τὸ θέαμα τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ· ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐξ ἴσου εἶνε ἰκανὸν νὰ μᾶς ἀποκαλύπτῃ τοὺς διέποντας τὸ σύμπαν θεῖους νόμους καὶ νὰ πληροῖ τὴν ψυχὴν ἡμῶν σεβασμοῦ καὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτούς.

ΒΛΑΣΙΟΣ ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ

Ἐξόχου φιλοπατρίως ἀνὴρ ἐξέλιπε διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Βλασίου Σκορδέλη.

Γνωστός ὡς συγγραφεὺς ἐξαιρετῶν παιδαγωγικῶν βιβλίων καὶ δοκιμώτατος διδάσκαλος, ἄγνωστος διετέλεσεν ὁ τελευταῖος εἰς τοὺς πολλοὺς ἐν τῇ πατριωτικῇ αὐτοῦ δράσει, ἐν ἣ δύνανται τις εἰπεῖν διέπρεψεν ὁ Βλάσιος Σκορδέλης ὅσον οὐδεὶς ἄλλος καὶ δι' ἧς ἐξόχως προσήνεγκε τῇ πατρίδι ὑπηρεσίας, καίτοι τὸ εὐδόκιμον τῆς ἐν τῇ ἑλληνικῇ παιδαγωγικῇ σταδιοδρομίας εἰς προσηκτικὸν πρακτικῆν θὰ παρεῖχεν ἐκ τῶν προτέρων ἀσφαλέστατον τεκμήριον τοῦ ἀκραιφνοῦς καὶ λελογισμένου πατριωτισμοῦ τοῦ ἀνδρός. Εἰς ὅσους δὲν ὑποθόσκει τὸ ἱερόν πυρ τοῦ πατριωτισμοῦ, τοῦ ἐν ἀφαιρέσει παντός ἐγωῖστικῆς καὶ ἰδιοτελοῦς εὐγενεῖς τοῦτου συναισθηματος, οὗτοι, ἐλλοπιεῖς δι' ἑαυτοῦς, εἶνε ἔτι ἀνικανώτεροι νὰ ἀναλάβωσι μετ' ἐπιτυχίας τὸ ἔργον τῆς μορφώσεως ἄλλων, ἀνεξήγητος δὲ τῶ ὄντι θὰ ἦτο ἡ ἐπιτυχία τοῦ Βλασίου Σκορδέλη ὡς παιδαγωγοῦ, ἂν μὴ ἡ καρδιά του ἦν ἐμπλεως ἐνθέρμου φιλοπατρίως.

Ἐγεννήθη τῷ 1831 ἐν Στενημάχῳ τῆς Θράκης, ἐν τῷ προμαχώνι ἐκείνῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐφ' οὗ ἂν κυματίζῃ εἰσέτι ἡ ἑλληνικὴ σημαία, ὑπερβολικὸν δὲν θὰ εἶνε, ἂν εἴπωμεν, ὅτι ὀφείλεται εἰς τὸν Βλάσιον Σκορδέλην. Παιῖδα ἔτι ὄντα περιέβαλον αἱ ἰδέαι τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, περικοπεῖσαι μὲν διὰ τοῦ Λονδινείου πρωτοκόλλου, εὐρουσαι δ' οὐχ ἦττον ἀσφαλές ἔρεισμα ἐν τῇ ἐλευθερωθείσῃ γωνίᾳ, πρὸς ἣν ἐστράφησαν τοῦ τε δούλου καὶ τοῦ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ τὰ βλέμματα. Ἀποπερατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐνθα ἐνεγράφη ὡς φοιτητῆς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

Διδάκτωρ δὲ γενόμενος προσεκλήθη νὰ διευθύνῃ τὰ σχολεῖα τῆς γενεθλίου ὡς σχολάρχης. Ἐκεῖ κατελήθη ὁ Βλάσιος Σκορδέλης ὑπὸ τῆς θυέλλης, ἣν ἤγειρε τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα.

Ἡ εὐρύτης τῆς ἑλληνικῆς του ψυχῆς δὲν ἠδύνατο νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν ἔργων τοῦ σχολάρχου, ἀμα δὲ τῇ ἐνάρεξί τοῦ ἔθνικου ἐκείνου ἀγῶνος αἱ διευθύνοντες αὐτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὗρον ἐν τῷ Βλασίῳ Σκορδέλῃ κράτιστον μαχητὴν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ βραχεῖα γνώσις τῶν ἐλατηρίων τῆς φυλετικῆς ἐκείνης διαμάχης, ἣτις οὐδὲ νῦν ἔληξεν, ἡ ἡρεμία, ἣν τῷ προσεπόριζεν ἡ πίστις ἐπὶ τὸ δίκαιον τῆς πάλης καὶ μεθ' ἧς ἐξήλεγχε τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις, ἡ ἐμφυτος χάρις ἡ ἐπανθούσα καὶ εἰς τὸν γραπτὸν ὡς εἰς τὸν προφορικὸν λόγον ἀνέδειξαν αὐτὸν καὶ ὡς δημοσιογράφον δεξιότατον.

Φυσικώτατον ἦτο, ὅτι μετὰ τοιαύτην διαγωγὴν δὲν εἶμιναν εὐχαριστημένοι οἱ Βούλγαροι. Ὅτε δὲ ἡ μελετημένη ἐξέλιξις τῶν Σλαβικῶν ἀξιώσεων ἔφερε τοὺς Ῥώσους εἰς Φιλιππούπολιν, ἐνθα ὁ Σκορδέλης πρὸ ἐννέα μηνῶν εἶχε διορισθῆ διευθυντῆς τῶν Ζακρυφείων διδασκαλείων μετακληθεὶς ἐκ Γερμανίας, ὅπου εἶχε πρὸ δύο ἐτῶν μεταβῆ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν παιδαγωγικῶν μελετῶν του, οἱ Βούλγαροι ἐπέβουλεύθησαν καὶ αὐτὴν τὴν ζῶν τὸ ἀνδρός. Κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἑλλήνου προξένου ἐγκατέλειπεν ἐς αἰετὰς τὰς ὄχθας τοῦ ἐκβουλγαρισθέντος Ἑβρου καὶ κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπως συνεχίσῃ ἀμείλικτον τὸν κατὰ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἀγῶνα.

Καὶ ἐπραξέε τοῦτο μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ὁ Βλάσιος Σκορδέλης, ἀφ' ἧς ἰδίως ὤξυνεν ἀδιאלάκτως τὴν φυλετικὴν ἔριν τὸ πραξικόπημα τοῦ Σεπτεμβρίου 1885. Ἐξερμάνη κυριολεκτικῶς ἐν τῇ ἱερωτάτῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ πρὸ τοῦ κινδύνου τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ τῶν ἀποκοπιέντων ἀπὸ τοῦ συνεχοῦς Ἑλληνισμοῦ συμπατριωτῶν του, αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ κίνδυνος καθίστα αὐτὸν ἀκούραστον ἀπέναντι τῶν γραφειοκρατικῶν παραδόσεων τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ φιλοπατρίως σκοποῦ του. Στίγμα ἀληθὲς ἐθεώρει καὶ ἀπώλειαν ἀνεπανόρθωτον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τὸ νὰ φορέσωσιν αἱ συμπατριῶται του τὸ καλπᾶκιον τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἐν μόνον ἔκρινε σωτήριον ἀπὸ τοῦ κινδύνου τοῦτου μέτρον, τὴν ἐθελουσίαν κατάταξιν τῆς κινδυνεύουσας νὰ ἀπορροφηθῇ θρακικῆς νεότητος εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ αἰσιοδοξία του δὲν ἀπήλιζε τὸν Σκορδέλην, καὶ ὅταν ἡ βραχεῖα καὶ δυσκίνητος κυβερνητικὴ μηχανὴ τῷ προέββαλε τοὺς νόμους τοῦ Κράτους ὡς ἀπαγορεύοντας τοῦτο, τὴν ἡμέραν δὲ, καθ' ἣν τέλος ἐπετράπη εἰς τοὺς συμπατριώτας του νὰ φορέσωσι τὸ πηλίκιον τοῦ Ἑλλήνου στρατιώ-

του, ὁ Σκορδέλης ἐκήρυξεν ὡς τὴν εὐδαιμονεστάτην τοῦ βίου του. Οἱ ἐνεακόσιοι εὐσταταεῖς, ἐνθουσιώδεις, φιλοπατρίδες νέοι αἱ διελᾶσαντες διὰ τῶν Ἀθηναϊκῶν ὁδῶν κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1897, ὅπως πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς μεγάλης πατρίδος των, τέκνα αὐτοῦ τῆς ἐκβουλγαρισμένης Ῥωμυλίας, ἂν ἦσαν ἔφεδροι τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἔργον εἶνε τοῦ Βλασίου Σκορδέλη, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθελονταὶ ἂν κατῆλθον, ὀφείλει τοῦτο ἡ ἐλευθερά πατρίς καὶ αὐτὴς εἰς τὸν Βλάσιον Σκορδέλην.

Ἐκτοτε ὁ Σκορδέλης ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡμιπέσημος ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀν. Ῥωμυλίας παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει. Πρὶν ἢ ὁ Ἑλλήν προξένος τῆς Φιλιππούπολεως ἦ ὁ ἐν Σόφιᾳ πράκτωρ πληροφορήσῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ ζήτημάτων, αἵτινα ὁ Βουλγαρικὸς μισελληνισμὸς ἐδημιούργει κατὰ τῶν δημοφύλων ἐκείνων πληθυσμῶν, ὁ Βλάσιος Σκορδέλης ἐπροσθεύετο τὴν ἐπικουρίαν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ταχύτερον, λυσιτελέστερον, πρακτικώτερον.

Κατόπιν ὅλων τούτων ἄπαρον δὲν εἶνε ὅτι οἱ ἄλκιμοι ἐκείνοι νέοι πρὶν ἢ στρατωνισθῶσι διήλθον διὰ τῆς οἰκίας τοῦ Σκορδέλη, ὅπως φιλήσωσι τὴν χεῖρα τοῦ σεβαστοῦ γέροντος, ὅστις παρέσχεν αὐτοῖς τὴν τιμὴν νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς μεγάλης των πατρίδος, ὅτι τὰ χρήματα αἱ οἰκογένειαι τῶν στρατευομένων διὰ τοῦ Σκορδέλη διέπεμπον, ὅτι ὁ οἶκος τοῦ φιλοπατρίως ἀνδρός ἦτο τὸ κέντρον τὸ πνευματικὸν καὶ ἡ ἐστία ἡ ἀσβεστος, ἀφ' ἧς ἐθερμάνετο ἡ καρδιά τοῦ μεμακρυσμένου ἐκείνου Ἑλληνισμοῦ.

Τοιοῦτος ἀνὴρ ἐξέλιπε τὴν προπαρελθούσαν ἐβδομάδα, ἀνὴρ, τοῦ ὁποῖου τὸ αἰώνιον μεδίμα ἀπετέλει ἀναχρονισμόν ἐν χώρᾳ, ἐνθα ἡ κατήφεια καὶ ἡ ἐξεζητημένη σοβαρότης κατέστησαν οὐχὶ ἀπαξ προσόντα προκοπῆς, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀπεριόριστος ἐθνικὴ αἰσιοδοξία ἦτον ἀντίφασις πρὸς τὴν πένθιμον κατείνωσιν τοῦ φρονήματος γενεᾶς, ἧς ὄνειρον κατέστη ἡ ὕλικὴ εὐμάθεια καὶ ἐλπίς ἡ ἐπιδεικτικὴ ματαιότης. Τοιοῦτου ἀνδρός τὸ σῶμα ἐσκέπασε πρὸ ἡμερῶν τὸ χῶμα τῆς Ἀττικῆς, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ψυχὴν. Ἡ ψυχὴ του θὰ ζήσῃ ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν του, οὗς διέπλασε κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ διδασκάλου καὶ ἐπὶ μακρότερον ἔτι ἐν τοῖς ἔργοις, αἵτινα ἐκληροδότησεν ὡς ἀποστολὴν εἰς τὰ τέκνα του.

Ἐν αἰσθημα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, καὶ αὐτὸ τὸ εὐγενέστατον, λέγει ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος, ὅταν δὲν μὲν ἐντὸς τῶν ὁρῶν τοῦ προσήκοτος, ὅταν δὲν διευθύνεται ὑπὸ τοῦ νόου καὶ τῆς κρίσεως, ἐκφυλίζει εἰς ὑπερβολὴν, μεταβάλλεται εἰς ἐλάττωμα.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Τὰς στήλας δύο μεγάλων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων πληροῦσιν ἀπὸ τινος ἄρθρου καὶ γυνῶμαι περὶ τῆς ἐμπρεπούσης θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ συγχρόνῳ κοινωνίᾳ.

Ἐπικαιρῶς δέ, ὅπως φωτίσῃ τοὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τοῦ κοινωνικοῦ τούτου ζητήματος καὶ παρ' ἡμῖν, ἐπῆλθεν ἡ ἐμφάνισις ἐνὸς γαλλικοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται «Le Féminisme» καὶ ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις ὑπὸ γυναικὸς, τῆς δεσποινίδος Καίτης Σιρμασέρ. Ἐν αὐτῷ συνοψίζεται ὅλη ἡ ἱστορία τῆς κινήσεως πρὸς χειραφέτησιν τῆς γυναικὸς καὶ ἐξίσωσιν αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ κλίμακῃ τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε πολλοῦ λόγου ἄξιον, διότι, καίτοι ἐγράφη ὑπὸ γυναικὸς, δὲν ἔχει ἐριστικὴν χαρακτῆρα, ἀλλὰ περιορίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν παροχὴν ἀσφαλῶν πληροφοριῶν στρηζομένων ἐπὶ ἀριθμῶν καὶ χρονολογιῶν, ἐξ ὧν ἀπαρτίζει τις πλήρη καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα.

Τὸ γυναικεῖον ζήτημα ἀνεκινήθη τὸ πρῶτον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον τοῦ 1776—1783. Αἱ Ἀμερικανίδες ἐπέδιωξαν τὴν ἀπόκτησιν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων ἐν ἔτει 1787 εἰς τὸ συνέδριον τῆς Φιλαδέλφειας, ὅπερ ἀντέταξεν ἀπόλυτον ἀρνήσιν.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἀποτυχίαν πᾶσα πραιτέρῳ ἐνέργειᾳ κατεσιγάσθη ἐπὶ πενήτην ἔτη σχεδὸν καὶ ἀνεξωπηρήθη πάλιν ἐν Ἀμερικῇ, ὅτε κατέστη φλέγον ζήτημα ἡ κατάργησις τῆς δουλείας. Μέγας ἀριθμὸς Ἀμερικανίδων συνειργάσθη τότε δραστηρίως μετὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας, ἀπὸ τῆς δουλείας δὲ τῶν μύθρων μετεπήδησαν εἰς τὸ ζήτημα «τῆς δουλείας τῶν γυναικῶν». Δύο μάλιστα μεταξὺ αὐτῶν διωργάνωσαν δημοσίας συναθροίσεις, καθ' ἃς ἐζήτησαν «τὴν χειραφέτησιν τῆς λευκῆς γυναικὸς», καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης (1840) ἀρχεται κυρίως ἡ ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος. Ἐταιρεῖται πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ ἤρχισαν ἰδρυόμενα ἢ ἀνά τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ πρῶτον συνέδριον γυναικῶν συνεκροτήθη τῷ 1848. Τὸ κίνημα δὲ ὄλονεν ἐνισχυόμενον ἤρχισε καὶ πρακτικῶς νὰ καρποφορῇ.

Σήμερον ἐκ τῶν τεσσαράκοντα πέντε Ἡνωμένων Πολιτειῶν τέσσαρες παρέσχον εἰς τὰς γυναῖκας πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐκλογικὰ δικαιώματα. Ἐκλέγουν καὶ ἐκλέγονται δύνανται νὰ θέσωσιν ὑποψηφιότητα καὶ δι' αὐτὴν τὴν θέσιν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ἄλλαι Πολιτεῖαι ἀπένειμαν εἰς τὰς γυναῖκας δικαίωμα ψήφου μόνον κατὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς. Τινὲς δὲ ἀνεγνώρισαν εἰς αὐτὰς τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφίσαι εἰς τὰ σχολικὰ ζητήματα. Ὁπωσδήποτε ἡ ἐπιτυχία βραίνει ὄλονεν αὖξουσα καὶ ἐνθαρρυντικῆ, αἱ δὲ θιασώτιδες τῆς χειραφετήσεως βλέπουσιν ἐγγὺς τὸν πλήρη θρίαμβον τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ προσδοκῶσιν ὅτι, ἂν ἔχῃ αἱ θυγατέρες των, ἀλλὰ

αἱ ἔγγονοι αὐτῶν, θὰ διατελῶσιν ἐν πλήρει ἰσότητι πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ πρὸς τοὺς ἀνδρας τοῦ μέλλοντος.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1848 ἰδρύθη καὶ ἡ πρώτη ἱατρικὴ σχολὴ διὰ γυναῖκας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βοστώνης. Ἀριθμῶν λοιπὸν ἡλικίαν 50 ἐτῶν. Αἱ γυναῖκες αἱ λαβοῦσαι ἱατρικὸν διπλῶμα καὶ ἐξασκοῦσαι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ μέχρι τῆς ὥρας ταύτης ἀνέρχονται εἰς πλείονας τῶν 4,500. Δὲν ὑπάρχει δὲ πόλις ἔχουσα ἀριθμὸν τινα κατοίκων καὶ στερουμένη θήλειος ἱατροῦ.

Αἱ πόλεις τῆς δικαιοσύνης ὁμοῦς ὑπῆρξαν μᾶλλον ἀπροσπέλαστοι τῶν θυρῶν τῆς κλινικῆς. Μόλις ἀπὸ τοῦ 1869 τὰ ἀμερικανικὰ δικαστήρια ἤρχισαν δεχόμενα θήλειος δικηγόρους καὶ πάλιν μετ' ἐπιτυχιῶν. Μόνον εἰς 23 Πολιτείας ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ δικηγορῶσι διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶνε περιορισμένος—250 περίπου.

Αἱ ἐκκλησίαι σχεδὸν ἀμέσως κατέστησαν προσεταί εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ νῦν 1250 γυναῖκες εἶνε ἰέραια διαφόρων θρησκευτικῶν αἰρέσεων. Ἀπὸ τοῦ 1853 ἀνεγνωρίσθη εἰς αὐτὰς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ σπουδάζωσι θεολογίαν καὶ νὰ κηρύττωσιν ἀπὸ τοῦ ἄρδωνος.

Εἰς 300,000 ἀνέρχονται αἱ γυναῖκες αἱ ἐξασκοῦσαι τὸ ἐπάγγελμα τῆς διδασκαλίας, ἐκ τούτων δὲ χίλιαι περίπου εἶνε καθηγήτριαι πανεπιστημίων καὶ κολλεγίων.

Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἐν Ἀμερικῇ γυναικὲς μηχανικοί, ἀρχιτέκτονες, δημόσιοι υπάλληλοι καὶ μία κυβερνᾷ ἀτμόπλοιοι.

Ἐν Εὐρώπῃ πρωτεύουσιν θέσιν ὡς πρὸς τὴν παροχὴν δικαιωμάτων εἰς γυναῖκας ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀνωτάτης παιδείσεως κατέχει ἡ Γαλλία. Ἐκεῖ αἱ γυναῖκες δύνανται νὰ λάβωσι πάντα τὰ ἀπολυτήρια καὶ διπλώματα, ὅσα ἀπονέμονται ὑπὸ τῶν πανεπιστημίων εἰς τοὺς ἀνδρας. Ἐνῶ ἐν Ἀγγλίᾳ δέχονται μὲν τὰς γυναῖκας ὡς φοιτήτριας καὶ ὑποβάλλουσιν αὐτὰς εἰς ἐξετάσεις, ἀλλ' ἀρνοῦνται τὴν ἀπονομὴν τίτλων καὶ διπλωμάτων.

Ἡ Σουηδία φαίνεται λίαν εὐμενῆς πρὸς τὴν γυναικεῖαν χειραφέτησιν. Ἡ Ρωσσία ἐναλλάξ προχωρεῖ καὶ ὀπισθοδρομεῖ. Τὸ βιβλίον οὐδὲν ἀναφέρει περὶ Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας, παρέρχεται δ' ἐν πλήρει σιωπῇ καὶ τὴν Ἑλλάδα, καθόσον ἡ συγγραφεὺς ἀγνοεῖ φαίνεται μετὰ πόσης ζωηρότητος ἀνακινεῖται καὶ παρ' ἡμῖν ἐκάστοτε τὸ γυναικεῖον ζήτημα καὶ πόσας προόδους ἐπέτελεσεν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἡ γυναικεῖα χειραφέτησις. Γ.

ΓΝΩΜΑΙ

ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Τί φίλτερον κεδνῶν τοκέων ἀγαθοῖς;

Πινδαρος

Πρῶτα Θεὸν τίμα, μετέπειτα δὲ σεῖο γονῆας.

Φωκυλίδης

Τὰ τε παράνομα τὰ τ' ἀνόσια πάραυτα τίναται Θεός.

Ἀριστοφάνης

Αἱ ἐξετάσεις καὶ ἡ ἰγεία.

Κατὰ τὰς εἰδικὰς ἐρεῦνας καὶ μελέτας τοῦ ἱατροῦ Ἰγνάτιου, ὃς ἐδημοσίευσεν οὗτος ἐσχάτως εἰς ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, σημαντικὴ εἶνε ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐξετάσεων ἐπὶ τῆς υγείας τῶν μαθητῶν.

Ὁ ἱατρός οὗτος ἐνήργησε παρατηρήσεις ἐπὶ 240 μαθητῶν ἐσωτερικῶν σχολείου. Λαβὼν ὡς μέτρον τῆς υγιεινῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν τὸ βᾶρος αὐτῶν ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπὶ τὴν υγείαν πάντων τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐπέδρασαν βλαβερῶς αἱ ἐξετάσεις, καθόσον πάντες ἀπώλεσαν μέρος τοῦ βάρους των. Ἡ ἀπώλεια ἦτο μᾶλλον αἰσθητὴ εἰς τὰς τάξεις ταύτας φθάσασα καὶ μέχρι 5 χιλιγράμμων, ἐνῶ οἱ μαθηταὶ τῶν κατωτέρων τάξεων δὲν ὑπέστησαν πάντες ἐλάττωσιν τοῦ βάρους αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον 80% καὶ ἡ ἐλάττωσις δὲ αὐτῆ δὲν ἦτο σημαντικῆ.

Ἐνωσίς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς.

Ἐπάρχει ὑπὸ μελέτην μεγαλεπήβολον σχέδιον ἐνώσεως τῶν δύο ἡπείρων Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς δι' ὑποβρυχίου σήραγγος μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Μαρόκκου παρὰ τὸ Γιβραλτάρ. Τὸ στενωπότερον μέρος τοῦ πορθμοῦ ἔχει πλάτος 14 χιλιομέτρων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θάλασσα κατὰ τι σημεῖον αὐτοῦ ἔχει βάθος 500 μέτρων, εἶνε ἀνάγκη ἡ σήραγγα νὰ ἐκτοπισθῇ ὀλίγον. Κατὰ τοὺς προχείρους ὑπολογισμοὺς ἡ δαπάνη τοῦ ἔργου θ' ἀνέλθῃ εἰς 126 ἑκατομμύρια φράγκων καὶ ἀπαιτεῖται τριετής ἐργασία πρὸς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ.

Ἡ μελάνη τῶν Παρισίνων σχολείων.

Εἰς τὰ διάφορα δημοτικὰ σχολεῖα τῆς πόλεως τῶν Παρισίων ἐξοδεύονται ἐτησίως 70 χιλιάδες λίτρας μελάνης, αἵτινες κατὰ τὴν ἐσχάτως ἐνεργηθεῖσαν μειοδοσίαν κατεκυρώθησαν ἀντὶ 8 χιλ. φράγκων. Σημειωτέον ὅτι τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν Παρισίων, 387 ἐν ὅλῳ, περιλαμβάνουσιν 100 περίπου χιλιάδας μαθητῶν.

Ἡ μεγαλυτέρα σημαία.

Καὶ πρὶν νὰ τὸ εἰπωμεν ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν προνομιῶγον χώραν πάσης ὑπερβολῆς, εἰς τὴν Ἀμερικῇ. Ἡ κατέχουσα ταύτην πόλις εἶνε ἡ Mautch Chunk τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἶνε δὲ τὸ μὲν ὕψος τῆς σημαίας 16 μέτρα, τὸ δὲ πλάτος 22, ἦτοι ἔχει τὸ ἐμβαδὸν ἀξιολόγου οἰκοπέδου ἐκ 352 μέτρων τετραγωνικῶν. Ἐκαστος τῶν λευκῶν ἀστέρων τῆς Συμπολιτείας ἔχει διάμετρον 80 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Ἡ σημαία αὕτη ἔχει βᾶρος 120 χιλιγράμμων καὶ ἐστοίχισε 3 χιλιάδας δραχμῶν.

Πρότυπον θησαυροφυλάκιον.

Ἐντὸς τοῦ παλατιοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀναῆμ ὑπάρχει, κατὰ τὰς διηγήσεις εὐρωπαϊοῦ περιηγητοῦ, μεγάλη δεξαμενὴ, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὁ μονάρχης ρίπτει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κορμὸς δένδρων κοίλους, περιέχοντας χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Τοῦ ἀποθεματικοῦ τούτου κεφαλαίου μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ γίνεται χρῆσις. Πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ τοῦ θησαυροῦ ἀπὸ παντὸς κλέπτου ἐντὸς τῆς αὐτῆς

Οἱ δ' εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν ἢ οἱ εὐπαθόντες τοὺς δρόσαντας· ἀμνήμονες γὰρ οἱ πολλοί, καὶ μᾶλλον εὐπάσχειν ἢ ποιεῖν ἐθένεται.

Ἀριστοτέλης

Καθὼς ἄλλοτε οὕτω καὶ τώρα ἡ ὑπὲρ τῆς εὐμερείας ἐφαρμογὴ τῆς ἐπιστήμης ἰδύσεται μετὰ τὰς τέχνας τὰς προσδιδοῦσας ἡμῖν λάμπειν τινα.

Σπένδερ

Μὴ ἀναμένῃς καὶ μὴ ἀπαιτῆς παρὰ τῶν ἄλλων ἢ κατὰ ὀλιγώτερον ἀφ' ὅτι σὺ θὰ ἐπραττες χάριν αὐτῶν.

Κονδοροδέ

Τὸ μεγαλεῖον ἐνὸς λαοῦ δὲν μετρεῖται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ του, ὡς δὲν μετρεῖται τοῦ ἀνθρώπου τὸ μεγαλεῖον διὰ τοῦ ἀναστήματος. Τὸ μόνον μέτρον εἶνε ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ ἀρετή.

Βίκτωρ Οὐγκώ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἡ ὑψηλοτέρα οἰκία τοῦ κόσμου.

Εὐρίσκειται εἰς τὸ Σικάγον ἡ ὑψηλοτέρα οἰκία τοῦ κόσμου. Σὺγκεῖται ἐκ δεκαοκτῶ ὀρόφων. Ὁικοδομήθη εἰς διάστημα ἐξ μηνῶν. Τὸ πλεῖστον τοῦ ὕψους τοῦ καταναλωθέντος πρὸς οἰκοδομήν τῆς εἶνε ὁ σίδηρος. Ἡ ἀποψὶς τῆς ὑπενθυμίζει πῶς τὴν γοθικὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ 15ου αἰῶνος. Διακρίνεται διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ πλάτος τῶν παραθύρων τῆς. Περιεργόμενος τις αὐτὴν νομίζει ὅτι εὐρίσκειται ἐν κρυσταλλίνῳ οἴκῳ. Οἱ ἀνελευστίηρες αὐτῆς, ἐξ τῶν ἀριθμῶν, λειτουργοῦσι νυκθημερῶν, διανύουσι δὲ ἀνὰ πᾶν λεπτόν τῆς ὥρας 106 μέτρα, ὡς ἐναέρια τραίνα, μετὰ παραδειγματικῆς τάξεως.

Ἡ οἰκία κατέχει ἐπιφανείαν 671 τετραγωνικῶν μέτρων, ἡ πρόσοψις αὐτῆς εἶνε 30 μόνον μέτρα, τὸ δὲ ὕψος τῆς φθάνει τὰ 77 μέτρα, δωδεκάκις ὑψηλοτέρα τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων.

Πόλεμος καὶ Παιδεία.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς περὶ ἀφοπλισμοῦ προτάσεως τοῦ Τσάρου, ξένη τις ἐφημερίς ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ δημοσιεύσῃ συγκριτικὸν πίνακα τῶν δαπανῶν ἐκάστης χώρας ὑπὲρ τῆς Παιδείας καὶ ὑπὲρ τοῦ Στρατοῦ.

Κατὰ τὸν πίνακα τοῦτον πρώτη ὡς πρὸς τὰς ὑπὲρ τῆς παιδείας δαπάνας ἔρχεται ἡ Ἑλβετία, ἐπιβαρύνουσα ἑκάστον Ἑλβετὸν πολίτην διὰ φράγκων 7.55, ἦτις ἔχει καὶ τὴν ἐσχάτην θέσιν ὡς πρὸς τὰ στρατιωτικὰ ἔξοδα, ἦτοι φράγκα 4.40 δι' ἑκάστον Ἑλβετὸν.

Ἡ Γαλλία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας, φράγκα 20.80 δι' ἑκάστον Γάλλον, ἐνῶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἡ ἀναλογία εἶνε μόνον φράγκα 3.65. Ἡ Γερμανία δαπανᾷ 12.35 διὰ τὸν στρατὸν καὶ 2.40 διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ Ἀγγλία 19.25 καὶ 2.75. Ἡ Ἰταλία 8 καὶ 1.85. Ἡ Αὐστρία 7.05 καὶ 1.75. Ἡ Ρωσσία 10.25 διὰ τὸν στρατὸν καὶ 15 ἑκατοστὰ τοῦ φράγκου διὰ τὴν παιδείαν.

δεξαμενής διατηρούνται καὶ κροκόδειλοι, ἐκ τῆς ἀνακτορικῆς ἐπιμελητείας τραφόμενοι.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἂν ποτε λάβῃ ἀνάγκην τοῦ ἀποταμιεύματος ὀφείλει νὰ φρονεῖσθαι τοὺς φοβεροὺς αὐτοῦ φύλακας, ἀναλόγους πρὸς τοὺς δράκοντας τῶν μύθων, καὶ εἶτα νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνέλευσιν τῶν χρυσοῦχων καὶ ἀργυροῦχων κορμῶν.

Ἡ μάλλον γραφομένη γλῶσσα.

Κατὰ τὸ ἐσχάτως συγκροτηθὲν ἐν Βασιγκτῶν διεθνὲς ταχυδρομικὸν συνέδριον ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐπιστήμων ἀριθμῶν, ὅτι ἡ μάλλον γραφομένη γλῶσσα ἀνά τὴν ὑφήλιον εἶνε ἡ ἀγγλική, καθόσον ἐκ τῶν παγκοσμίων δικαιεφθειστῶν ἐπιστολῶν τὰ δύο τρίτα ἔφερον ἀγγλικὰς ἐπιγραφάς.

Ἄλλ' ἔάν εἶνε ἡ τόσον εὐρέως γραφομένη, δὲν ἔπεται ὅτι καὶ ὁμιλεῖται ὑπὸ τῶν δύο τρίτων τοῦ γηίνου πληθυσμοῦ. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ αὐτοῦ συνεδρίου τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν ὁμιλοῦσιν 125 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, τὴν ῥωσικὴν 90 ἑκατομμύρια, τὴν γερμανικὴν 75, τὴν γαλλικὴν 55, τὴν ἰσπανικὴν 45, τὴν ἰταλικὴν 35, τὴν πορτογαλικὴν 12 ἑκατομμύρια.

Ἡγεμονίδες καπνίζουσαι.

Ἡ νῦν αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας ἀποστρέφεται τὸν καπνόν, ἀπηγόρευσε δὲ εἰς τὰς κυρίας τῆς ὑπηρεσίας τῆς νὰ καπνίζωσιν ἐνώπιόν τῆς. Ὡς ἐκ τούτου μεγάλη συγκίνησις ἐπικρατεῖ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Πετροπόλεως, ὅπου τὸ κάπνισμα τῶν κυριῶν ἦτο ἀπὸ μακροῦ κοινὴ συνήθεια.

Ἐκ τούτου λαμβάνουσα ἀφορμὴν ξένη ἐφημερίδα ἀναφέρει τὰς ἡγεμονίδας ἐκείνας τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, αἵτινες καπνίζουσιν αὐταὶ δὲ εἶνε: Ἡ χήρα αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας, ἡ ἀδελφὴ τῆς πριγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας, ἡ βασίλισσα τῆς Ρουμανίας, ἡ βασίλισσα τῆς Ἰσπανίας, ἡ βασίλισσα τῆς Πορτογαλίας καὶ ἡ πριγκίπισσα Εἰρήνη σύζυγος τοῦ Ἑρρίκου τῆς Πρωσίας. Ἐπίσης ἐκάπνιζεν ἡ πρό τινας ἀποθανούσα αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας.

Ἀπαγορεύεται τὸ πτύειν.

Εἰς τὰ λεωφορεῖα καὶ τὰς ἀμάξας τῶν τροχιοδρόμων ἐν Παρισίοις ἐτοιχοκολλήθη ἐσχάτως ἡ ἐξῆς δῆλωσις:

« Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μεταδόσεως τῶν μολυσματικῶν νόσων καὶ ἰδίως τῆς φυματιώσεως ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς εἰς τοὺς ἐπιβάτας, χάριν κοινοῦ συμφέροντος, νὰ πτύωσιν ἐπὶ τοῦ δαπέδου.»

Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ὑπῆρχεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ἀλλ' ἄνευ αἰτιολογίας καὶ ἐπιτακτικῶς διατυπωμένη οὕτως: « Ἀπαγορεύεται τὸ πτύειν.»

Συνεπεῖα ἀποφάσεως τοῦ ἱατροσυνεδρίου ἐγένετο ἡ νέα δῆλωσις, ὅπως καταστῆσθαι γνωστὸν εἰς τὸ κοινὸν τὸν λόγον τῆς ἀπαγορεύσεως καὶ ἐπιτύχῃ οὕτω πληρέστερον τὴν τήρησιν αὐτῆς.

Ἀνάλογος ἀπαγόρευσις θὰ ἠδύνατο νὰ τοιχοκολλήθῃ καὶ εἰς τὰ ἀθηναϊκὰ λεωφορεῖα καὶ τὰς ἀμάξας τοῦ τροχιοδρόμου, ὅπου ἡ συνήθεια τοῦ πτύειν ἐπικρατεῖ ἀπειλοῦσα τὴν δημοσίαν ὑγείαν.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Τὰ λεμόνια καὶ αἱ πληγὰι.

Διὰ τὰς μικρὰς ἐκείνας πληγὰς, αἱ ὅσαι μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τῆς ἐπιστήμης μένουσιν ἀνεπούλωτοι, ἀπεδείχθη ὅτι σωτηρίως ἐνεργεῖ πολυλάκις ἀπλοῦς ζωμὸς λεμονίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀλείφονται αὐταὶ δις τῆς ἡμέρας. Πλὴν τούτου καλὸν εἶνε νὰ ἐπιτίθενται καὶ κατὰ τὸ μεταξὺ διάστημα παντὶ βρεχόμενῳ διὰ ψυχροῦ ὕδατος περιέχοντος 5% ζωμὸν λεμονίου.

Ἐφαρμογὴ τοῦ ἀπλοῦ τούτου θεραπευτικοῦ μέτου ἐπιτυχῶς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Μύλλερ εἰς χειρουργικὴν κλινικὴν τοῦ Βερολίνου.

Ἄλιευτικὸν τέχνασμα.

Οἱ Ὀλλανδοὶ ἀλιεῖς μεταχειρίζονται ὅπως προσελκύσωσι τοὺς ἰχθύς εἰς τὰ ἀγκίστρα τῶν τῶ ἐξῆς ἀπλοῦστατον τέχνασμα, τὸ ὁποῖον δύνανται νὰ δοκιμάσωσι καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ἀρασκόμενοι εἰς τὴν ἀλιείαν.

Λαμβάνουσι φιάλην εὐμεγέθη ἐκ λευκῆς ὑάλου, ἐντὸς τῆς ὁποίας ῥίπτουσιν ἔντομά τινα καὶ σκώληκας καὶ πληροῦσιν αὐτὴν ὕδατος, κλείοντες κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ μὲν ὕδωρ νὰ ἐξέρχεται ἐλευθέρως ἔχι δὲ καὶ οἱ ἐν τῇ φιάλῃ σκώληκες. Τὴν φιάλην ταύτην καταβιβάζουσι δεδεμένην διὰ λεπτοῦ σχοινίου εἰς τὸ μέρος ὅπου θέλουσι νὰ ἀλιεύσωσι καὶ ἀνακινουοῦσιν ἐλαφρῶς. Πλείστοι τῶν ἰχθύων προσελκόμενοι ἐκ τῆς λάμψεως τῆς ὑάλου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐντόμων περικυκλοῦσι μετ' ὀλίγον τὴν φιάλην, τοσοῦτον δὲ παροξύνεται ἡ ἀδηφαγία αὐτῶν ἐκ τῆς θέας τῆς ἀπροσίτου ἐκείνης τροφῆς, ὥστε ἐφορμῶσι τυφλῶς κατὰ τοῦ πρώτου ἀγκίστρου, τὸ ὁποῖον θὰ ῥιφθῇ ἐκεῖ πλησίον φέρον οἰονδήποτε βόλωμα.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

Θερμότης ἀντὶ ψύχους.

Λάβετε οἰανδήποτε σιδηρᾶν ῥάβδον, ἓνα κοινὸν μοχλόν. Κρατεῖτε διὰ τῆς χειρὸς τὴν μίαν ἄκρην αὐτοῦ, τὴν δὲ ἄλλην θερμάνετε εἰς τὴν πυρὰν τόσον, ὥστε μόλις ν' ἀντέχετε πλέον εἰς τὸ κράτημα τοῦ σιδήρου. Τότε βυθίσατε τὴν πεπυρακτωμένην ἄκρην ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος. Τί νομίζετε ὅτι θὰ συμβῇ; Ἡ ἄκρη τὴν ὁποίαν κρατεῖτε θὰ ψυχρανθῇ; Τουναντίον θὰ θερμανθῇ τόσον, ὥστε θ' ἀναγκασθῆτε νὰ ρίψετε τὴν ῥάβδον ἀπὸ τὰς χεῖράς σας, ὡς ἐάν ἡ θερμότης ἐκδιωχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὕδατος κατέφυγε καὶ συνεκεντρώθη εἰς τὴν ἄνω ἄκρην τοῦ σιδήρου. Τὸ φαινόμενον τούτου, καθόσον γνωρίζομεν, εἶνε ἀκόμη ἐπιστημονικῶς ἀνεξήγητον, εὐχαρίστως δὲ θὰ δημοσιεύσωμεν πᾶσαν ἐξήγησιν, ἣν θὰ εὐηρεστοῦντο νὰ ἀπευθύνωσι πρὸς ἡμᾶς οἱ περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐντριβεῖς ἀναγνώσται.